

D I P L O M D A R B S .

Stud.oec.Ženi ja JUDOVICS
matr.Nr.8223.

SATURA RĪKSTĀJA.

I. Ievads.

LAUKSAIMNIECĪBAS VEICINĀŠANA

LATVIJĀ.

1. Pārskats par lauksaimniecības veicināšanu Latvijā.

a/ Lauksaimniecības produkcijas ražošanas veicināšana.

b/ Lauksaimniecības produkcijas pārveidošana.

c/ Lauksaimniecības produkcijas izvešana.

2. Lauksaimniecības atbalsts Latvijā pēc tīra

a/ Iespējamā shēma.

b/ Apraksts par atbalsta shēmu.

c/ Atbalsta shēmas ieviešanas gaita.

d/ Pārskats par atbalsta shēmas ieviešanu.

3. Lauksaimniecības izvešanas veicināšana Latvijā.

a/ Izvešanas veicināšanas shēma.

b/ Apraksts par izvešanas veicināšanas shēmu.

c/ Izvešanas veicināšanas shēmas ieviešanas gaita.

4. Piemērojamie noteikumi Latvijā.

a/ Piemērojamie noteikumi atbalsta shēmu ieviešanai.

b/ Piemērojamie noteikumi izvešanas veicināšanai.

S A T U R A R Ā D Ī T Ā J S.

I.

1. Ievads.	1.p.
a/Lauksaimniecība kā svarīga tautsaimniecības nozare.	1.
b/Latvija kā agrārzeme.	2.

II.

1.Pārmaiņas lauksaimnieciskā ražošanā pēc kara vispār	
a/Pastiprināta lauksaimniecības produktu ražošana	5.
b/Patēriņa samazināšanās	8.
c/Lauksaimniecības ražojumu cenu sabrukums.	11.
2.Lauksaimniecības stāvoklis Latvijā pēc kara	
a/ Izpostītās ēkas.	17
b/ Apmzemes samazināšanās	20
c/ Mājlopu skaita samazināšanās	22
d/ Pārmaiņas iedzīvotāju sastāvā.	23
3.Lauksaimniecības krīzes novēršana starptautiskā ceļā.	
a/ Tautu savienības darbība	25
b/ Austrumeiropas valšņu bloks	33
c/ Eiropas federācijas komisija.	35
4.Piensaimniecības veicināšana Latvijā.	
a/ Piensaimniecības attīstība	37
b/ Sviesta ražošanas aizsardzība	43

	c/ Kredīti pienotavām.	1.p. 47
5.	Bekona ražošanas veicināšana	
	a/ Bekona ražošanas attīstība	52
	b/ Bekona ražošanas aizsardzība	55
6.	Labības ražošanas aizsardzība	
	a/ Labības ražošana Latvijā	57
	b/ Cieto cenu likums.	61
7.	Būvniecības veicināšana	
	a/ kredīts būvniecībai	71
	b/ Būvkoku izsniegšana uz atvieglotiem noteik.	
8.	Aizdevumi meliorācijai	
	a/ Meliorācijas nozīme	73
	b/ Aizdevumi un pabalsts meliorācijai	.75
9.	Linu monopols.	79
10.	Augu aizsardzība Latvijā	85
11.	Sēkļu apgādāšana	87
	a/Likumdošana	
	b/Sēklas fonda līdzekļu izlietošana.	90
12.	Muitu mēģinājumi	94
13.	Agronomiskā palīdzība.	100.
	III.	
	Slēdziens.	103.

I. I E V A D S.

a/ Lauksaimniecība kā svarīga tautsaimniecības nozare. Zemkopība ir visievērojamākā saimnieciskās dzīves nozare Latvijā, uz kuru balstās mūsu tautas saimniecība. Prof. K. Balodis^{x/} piešķir zemkopībai vislielāko nozīmi starp citām ražošanas nozarēm un atsaucas uz jaunāko tautsaimnieku atziņām/Smollers/, ka zemkopība modernā tautsaimniecībā dodot 50-60% no visu patērējamo mantu vērtības. Cik nepieciešama zemkopības attīstība katrā valstī pierādījis pasaules karš, kad visas valstis ārkārtīgi asi izjuta pārtikas vielu trūkumu. Tādēļ zemkopībai ir jāpiegriež visnopietnākā vērība un uzmanība. Tā Dr. Hermann Schullern-Schrattenhofen, Jēnas Universitātes profesors, aizrāda, ka lauksaimniecība kā ražošanas nozare viena pati bez šaubām nevarot piepildīt visas cilvēka prasības, bet tomēr visa tautas dzīve pamatojoties uz lauksaimniecību, kas apmierina cilvēka pirmās un nepieciešamās prasības pēc barības.^{xx/} Min. zinātnieks saka, ka tagad visu valšņu vadošie vīri nākuši beidzot pie slēdziena, ka katrai valstij ir nepieciešami aizsargāt un veicināt savu zemkopību, jo pēdējā izrādījusies par galveno tautu labklājības avotu. Līdz šim par lauksaimniecības nozīmi ir bijuši daudz un dažādi uzskati, līdz beidzot uzvarējusi minētā at-

^{x/}Prof. K. Balodis "Ekonomiskā politika" 13. l. p. ^{xx/}H. Schullern-Schrattenhofen "Agrarpolitik" 332. l. p.

ziņa. Piemēram valdījusi doma, ka valstij nav nekādas tiesības iejaukties saimnieciskās lietās, ka katrs cilvēks var iet pie sava mērķa saviem ceļiem un saviem spēkiem, tādā veidā sasniežot labākos rezultātus. Tas bijis tīri individualistiskais uzskats. Tam sekojis cits. Par ideālu tika uzstādīta pasaules saimniecība, kur tiktu ieviesta darba sadalīšana internacionālā mērogā. Katrai valstij jānodarbojoties ar to, kas piemērots viņas vietējiem apstākļiem. Zemēm ar nelabvēlīgu klimatu lauksaimniecībai, jānodarbojas ar rūpniecību. Vajadzīgos patēriņa priekšmetus var iegūt importa ceļā. Rūpniecība un lauksaimniecība tiek uzskatītas ka galīgi pretējās lietas, kurām vienai pie otras nav vietas. Bet agrārā krīze 19. g. s. un pasaules karš apgāzušas šo uzskatu. Visi saprata, cik nepieciešama labi nostādīta zemkopība visās valstīs, un ka katras valsts lielākais pienākums ir rūpēties par lauksaimniecības stāvokli un plaukšanu.^{x/} Patlaban tas tā arī ir. Visu valšņu interesēs stāv savas lauksaimniecības aizsargāšana un veicināšana. Tagad, kad visa pasaule pārdzīvo smagu saimniecisko krīzi un kad visasāk cieš lauksaimnieki, valstij sevišķi uzmanīgi jā rūpējās par šīs nozares aizsardzību.

b/ Latvija kā agrārzeme.

Latvija no seniem laikiem ir bijusi zemkopības zeme un tāda viņa palikusi līdz mūsu dienām. Visi vēsturiskie dati, x/H. Schullern-Schrattenhofen "Agrarpolitik" 274-277. l. p.

kā izrakumi, gara mantas un citas sirmās lietas, dod mums neapstrīdamu liecību, ka mūsu senči bijuši zems arāji. Ari tagad, nodibinoties jaunai patstāvīgas Latvijas valstij, latvieši noteikti piegriezušies zemkopībai. Līdz ar radikālās agrārreformas izvešanu, radās jauna zemturu šķirājaunsaime, kas arī nodevušies zemkopībai. Tagad Latvijā 64% no iedzīvotājiem dzīvo uz laukiem un nodarbojas ar lauksaimniecību. Lauksaimniecībā ir ieguldīti kapitāli šādā veidā: uz 1 ha derīgas zemes, vidēji, Latvijā ieguldīts: pamatkapitāla Ls. 401,22 un rīcības- Ls. 211,27, t.i. kopā 612,49 Ls. ^{x/} Visā Latvijā tā tad var rēķināt ka ir ieguldīti lauksaimniecībā ap 2.300.-mil.latu. Rūpniecībā turpretim tikai Ls. 100.-mil.

Lauksaimniecībā nodarbināto algoto strādnieku skaits- 158,4 tūkstoši. Rūpniecībā nodarbināto algoto strādnieku skaits- 71,7 tūkstoši. Lauksaimnieki izmaksā algadžiem Ls. 76 mil.sk.naudā gadā un ar uzturu kopā ap Ls.170 mil.latu/1930.g./, rūpniecībā nodarbinātie saņem Ls.83.mil.gadā /1929.g./ ^{xx/}

Latvijas eksports 1930.gadā pēc galvenām preču grupām dalījās šādi:

lauksaimniec.ražojumi	-34%	no visa eksp.vērt.
koku materiāli	-32%	" " " "
Pārējās preces	-34%	" " " "
	<u>100%</u>	

x/ Latvijas lauksaimn.1930.g.
xx/ Statistiska gada grāmata 1929.g.

Agrākos gados lauksaimniecības ražojumu eksports samērā

ar visu eksporta vērtību bija lielāks. Tā: 1921/25g. - 47,7%
1928.g. - 38,8%
1929.g. - 34,1%
1930.g. - 33,9%^{x/}

Izskaidrojams tas ar lauksaimniecības ražojumu cenu straujo sabrukumu. Piemēram sviesta 1930.gadā bija izvests par 24,6% vairāk nekā 1929.g., bet ienemts par viņu 1,5% mazāk.

Par šiem skaitļiem būs runa vēlāk.

Dabiskie apstākļi zemkopībai ir diezgan labvēlīgi. Priv.doc.

E.Šīrons savos pētījumos nāk pie slēdziena, ka neskatoties uz to, ka vegetācijas periods Latvijā samērā īss un svārstīgs, tomēr Latviju varot droši pieskaitīt pie labības joslas.

Augsne pie pienācīgas kaļķošanas un mēslošanas varot dot trīskārtīgas ražas. Nokrišņu daudzums esot pietiekošs, tikai ar nevisai labvēlīgu priekš labības audzēšanas sadalījumu.^{xx/}

Bet visumā racionēli saimniekojot var gūt labus panākumus.

Visā pasaulē, pateicoties tehniskajam progresam, saimnieciskā kultūra iet ātriem soļiem uz priekšu. Arī pie mums lauksaimniecība pamazām sāk pāriet no nenintensīvās saimniekošanas veida uz intensīvo, bet patlaban viņas attīstības ceļā ir nostājusies patreizējā saimnieciskā krīze.

Mans uzdevums ir apskatīt tos paņēmienus, ar kuriem valsts mēģinājusi veicināt un atbalstīt mūsu zemkopību viņas dažādās nozarēs. Iekams stājos pie tā, gribu mazliet apstāties pie ta-

gadējā lauksaimniecības stāvokļa, kurš ir radies sakarā ar ^{x/}Latv. ārējā tirdzniecība un tranzīts.^{xx/}Priv.doc.E.Šīrons "Daba kā ražošanas faktors".

vispārējo saimniecisko krīzi.

II.

I. PĀRMAIŅAS LAUKSAIMNIECISKĀ RAŽOŠANĀ

PĒC KAĶA VISPĀR.

a/ Pastiprināta lauksaimniecības produktu ražošana.

Pasaules karš nesa lielas pārmaiņas tautsaimnieciskā dzīvē. Sevišķi cieta viena no tautsaimniecības nozarēm - lauksaimniecība. Tagad visa pasaule pārdzīvo smagu lauksaimniecības krīzi, un cīnas ar vispārējām saimnieciskām grūtībām. Cēlonis šai krīzei meklējams vairākos apstākļos. Vispirms minēsim kā galveno - lauksaimniecības ražojumu pārprodukciju. Pasaules tirgū atrodās milzīgi krājumi ražojumu, kas neatrod pieprasījuma. Šis slogs ar katru dienu paliek sajūtamāks un dažās nozarēs tas ir radījis tīri katastrofiskus apstākļus. Kā tas izskaidrojams? Kara laikā lauksaimniecība Eiropā galīgi panīka, jo uz kara lauka devās miljoniem laukstrādnieku, un radās liels darba spēka trūkums. Toties pieprasījums pēc produktiem pieauga, pateicoties milzīgam armiju pārtīņam. Tādēļ sākās produktu trūkums ne tikai karajošās, bet arī neitralās valstīs. Līdz ar to pārtikas preču cenas sāka strauji celties. Šādu stāvokli izmantoja Amerika un citas aizjūras zemes, un tur iesākās pārtikas līdzekļu pastiprināta ražošana. Karā beidzoties, minētās

valstīs bija radušies miljoniem ha plaši sējumi, kas jo-
 projam vēl turpina paplašināties. Piemēram miežu, kviešu
 un rudzu sējumu platības priekš kara un tagad dažās Ame-
 rikas valstīs: x/

	Rudzi/ha/	Kvieši.
<u>Argentīnā:</u> 1913/14.g.	30.758.	6.022.833.
1923.g.	154.505.	6.896.595.
1927.g.	216.479.	7.509.941.
1928.g.	483.000.	8.126.000.
1929.g.	522.000.	8.285.000.
1930.g.	552.000.	8.626.000.

<u>Kanadā:</u> 1913/14.g.	47.200.	4.024.617.
1923.g.	586.034.	8.856.886.
1927.g.	300.803.	9.089.175.
1928.g.	339.755.	9.760.534.
1929.g.	402.000.	10.220.000.
1930.g.	584.000.	10.075.000.

Z.A.S.V.

1913/14.g.	905.049.	19.059.604.
1923.g.	2.092.652.	24.139.354.
1927.g.	1.476.309.	23.789.287.
1928.g.	1.393.752.	23.360.326.
1929.g.	1.348.000.	24.873.000.
1930.g.	1.506.000.	23.938.000.

Sevišķi lielā apmērā paplašinājušies kara laikā kviešu
 un rudzu sējumi Savienotās valstīs. Ražas atlikumi tika
 pludināti uz Eiropu.

Karam beidzoties Eiropā armijas demobilizējās un daudzi
 kara vīri atgriezās atpakaļ pie lauksaimniecības darba.
 Sāka atjaunot sabrukušo lauksaimniecību, uz ko jo sevišķi
 pamudināja augstās produktu cenas. Rezultatā bija atkal ce-
 nu slidēšana atpakaļ.

x/ Annuaire international de statistique agricole.

Visaugstāko kulminācijas punktu lauksaimniecības ražojumu cenas sasniedza 1920.gadā, kad L.Britānijā to indekss līdznājās 250, jeb cenas $2\frac{1}{2}$ reizes pārsniedza miera laika cenu līmeni.^{x/} Pēc 1920.gada cenas sāka pamazām slīdēt atpakaļ un pēdējos pāris gados atrodas jau zem priekškaŗa cenu līmeņu un vienmēr turpina krist. Neskatoties uz to gandrīz visas valstis cenšas attīstīt savas lauksaimniecības nozares un laiž tirgū vienmēr jaunus daudzumus pārtikas līdzekļu. Ja apskatāmies piem.sviesta eksporta kopzumā, tad redzam, ka ik katru gadu tas pieaug/Tonnās/:

1909-1913.g.	1921.g.	1926.	1927.	1928.
324.800.	261.218.	448.000.	484.000.	502.200.
1929.g.	1930.			
517.800.	539.100.			

Doc.Starcs rakstā par "Saimnieciskās krīzes cēloņiem"^{xx/} par lauksaimniecības ražošanas spēju pieaugumu pieved sekošus skaitļus:

	1909-1913.g.	1925-1930.g.	Pieaugums
Kviešu sējumu platība.	109,4 mil.ha	122,7 mil.ha.	12,1%
Kviešu raža kopumā	1028,6 " <i>kw</i>	1172,5 " <i>kw</i>	13,8%
Rudzu " "	450,4 " "	459,2 " "	1,9%
Lopkopības produktu raža	pieaugusi par apmēram		16.%

^{x/}Berichte über Landwirtsch.prof.M.Sering Internationale Preisbewegung und Lage der Landwirtschaft.l.p.28.u.t.t.
^{xx/},Lauks.mēnešr.Nr.1,1931.g.39.1.p.

Redzāms vispārējs lauks.ražojumu produkcijas pieaugums.Līdz ar to pieaudzis pasaules iedzīvotāju skaits par 9,6%.Starp pieauguma procentiem pie pārtikas līdzekļiem no vienas un iedzīvotājiem no otras puses,lielas starpības nav,un tādēļ doc.Starcs krīzes cēloņus meklē citur.Un tas būtu:

b/ Patēriņa samazināšanās.

Doc.Starcs tuvāki pakavejās pie šī jautājuma un pieved tabeli,kur pievests viena cilvēka caurmēra maizes patēriņa samazināšanos dažādās valstīs:

Maizes patēriņa samazināšanās % salīdzinot 1922/23 - 1926/27 gadus ar 1909/10.g.

Vācijā par	29,3%	Šveicē par	7,8 %
Beļģijā "	20,6%	Kanadā "	49,0 "
Spānijā "	7,4%	Z.A.S.V."	8,9 %
Somijā "	21,9%	Argentīnā"	15,2%
Francijā "	13,0%	Austrālijā"	0,5%
Anglijā "	3,0%	Jaunzelandē	1,9%
Holandē "	2,5%		

Citās valstīs maizes patēriņš palielinājies.Pēc doc.Starca domām maizes patēriņa samazināšanos nevarot izskaidrot ar moderno uzturu mācības izplatīšanos.Ja tas tā būtu bijis,tad iznāk,ka Vācija piem.ļoti strauji piegriezusies šai zi-
nātnei/29,3% pamaz./,turpretim tik kultūrelas zemes,kā Fran-
cija/13% p./,Anglija/3%/, Holande/2,5%/- ne.Visvairāk patē-

riņa samazināšanās konstatēta valstīs, kur saimnieciska dzīve vairāk cieš no saimnieciskās depreziņas. Tādēļ pēc doc. Starca domām saimnieciskās grūtības esot vainīgas pie maizes patēriņa samazināšanās, kas atkal katastrofiski atsauco- ties uz vispārējo saimniecisko stāvokli. Sevišķi tas esot attiecināms uz lauksaimniekiem. Pēdējie, no saimnieciskām grūtībām mocīti, laižot savus ražojumus uz tirgu vairāk nekā agrāk; viņi sašaurinot uz vismazāko savu patēriņu un laiž pēc iespējas vairāk preču uz tirgu, lai iegūtu nepieciešamos līdzekļus. Savu uzskatu doc. Starcs aizstāv pievedot skait- ļus no mūsu pašu dzīves:

Sviesta eksports: 1922.g. - 995.273.kg.
1929.g. - 14.830.244 " "
1930.g. - 18.000.000 " "

Liellopu skaita pieaugums turpretīm tikai no 910.900 uz 975.000 galvām. Šie pieaugumi nēesot proporcionāli. Tas pats notiekot Dānijā, Z.A.S. Valstīs, Argentīnā. Tādā kārtā uz pasaules tirgus rodoties pārprodukcija. Par patēriņa samazi- nāšanos visumā tiek daudz runāts un rakstīts. Aprēķināts, ka apmēram 60% no pasaules iedzīvotājiem nepiedalās normalā patēriņā, jo Krievija ar viņas 150 mil. iedzīvotāju, Ķīna ar 400 milj. iedzīvotāju, Indija ar 130 milj. iedzīvotāju un bez tam ap 15 milj. liela bezdarbnieku armija nevarot tikt uz- skatīti kā normali patērētāji. x/

Ekonom. Nr. 1, 1931. g. 1. p. 1. J. Bokaldēvis.

1922.g. no
Krievijas
histo-
1000

Prof. M. Sering plaši iztirzā šo jautājumu un meklē izskaidrojumu arī ne piedāvājuma, bet pieprasījuma pusē. Pēc viņa domām krīzes cēlonis esot meklējams samazinātās iedzīvotāju pirktspējās.^{x/}

Šī gada no 26/III.- 2/IV. sasauktā Starptautiskā labību konference Romā savā rezolūcijā konstatēja, ka Eiropas valstis dažādu ekonomisku, sociālu un politisku iemeslu dēļ nevar nedz atteikties no labības audzināšanas, nedz arī pieļaut, ka viņa panīkst, jo viena daļa iedzīvotāju, ne tikai Ķīnā, Krievijā, bet arī liela bezdarbnieku armija visās valstīs cieš trūkumu. Krīzes cēloņus teoretiski meklē vēl daudzās citās parādībās, tā piemēram zelta problēmā/prof. Kēssels/ sudraba cenu krišanās un zelta trūkumā, dārgā kredītā u. t. t. Ņemot vērā sacīto, jāsaprot ka pastiprināta lauksaimniecību produktu ražošanas no vienas puses un patēriņa samazināšanās no otras puses, noveduši pie lauksaimniecības ražojumu cenu galīga sabrukuma. Šo parādību bez tam sekmēja daudz un dažādi apstākļi, kā piem. saimnieciskais nacionalisms, demping, un citi valsts paņēmieni, politiskie un saimnieciskie. Saimniecisko nacionalismu pēdējā laikā sāk pieņemt gandrīz visas valstis, t. i. cenšas attīstīt savu lauksaimniecību tik tālu, lai tai produktu ieviešana vairs nebūtu vajadzīga. No vienas puses šāda politika katrai valstij

^{x/}Internationale Preisbewegung und Lage der Landwirtsch. in den aussertropischen Ländern. 1. p. 25-27. 108-100.

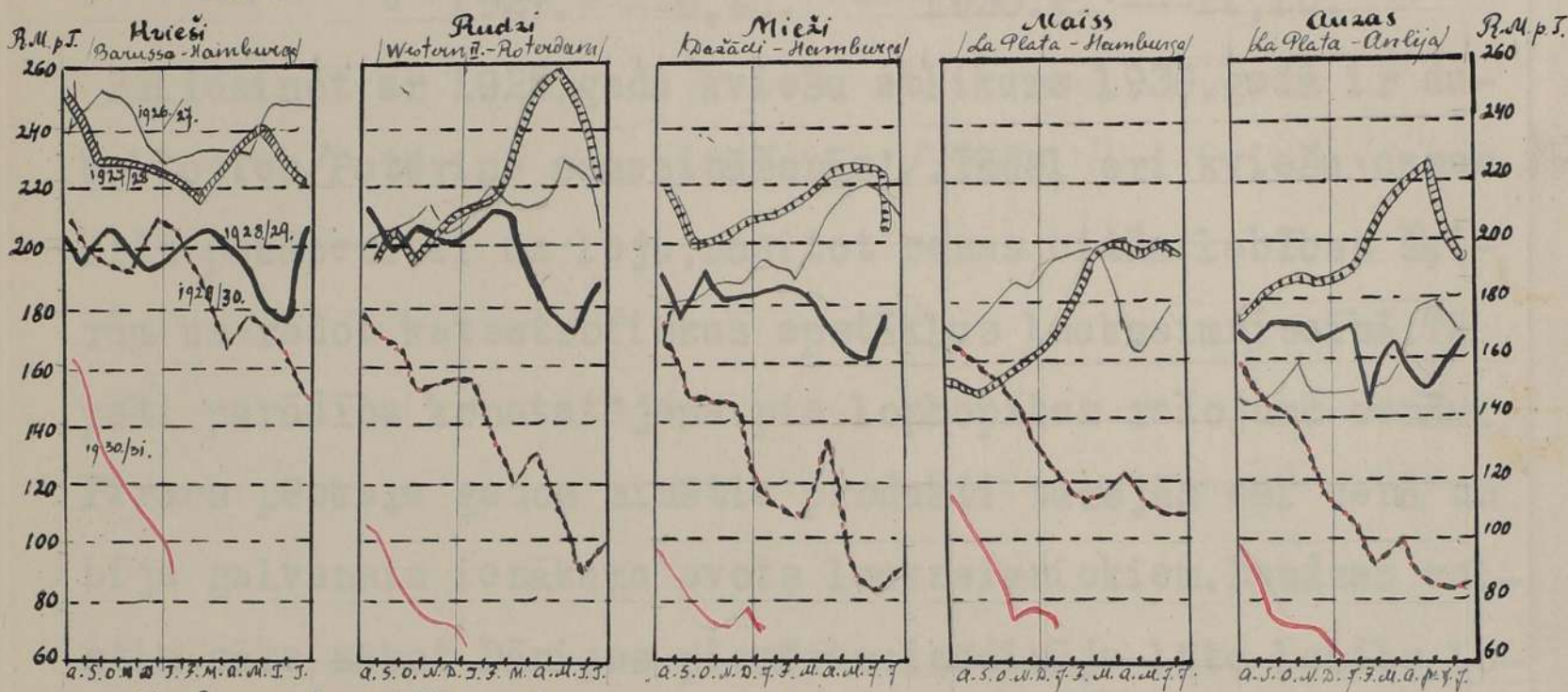
var būt svētīga, jo aiztaupa valutas aizplūdumu, dod bezdarbniekiem darbu un uzlabo ārējās tirdzniecības bilanci, bet no otras puses tā paasinā vēl vairāk saimniecisko krīzi starptautiskā mērogā. Laikraksti ik dienas nes ziņas par aizsargu muitu pacelšanu un pat par importa aizliegumiem vispār. Dempinga politiku pēdējā laikā piekopj Padomju Krievijā, t.i. pasaules tirgū tiek laistas preces par cenām, kas ir zemākas par iekšzemes cenām. Dempinga mācības sākums meklējams Amerikā, kur lauksaimn. specialisti izpētījuši, ka produktu cenas iekšzemē svārstās atkarībā no ražas lieluma; tādēļ, lai regulētu cenas iekšzemē, ražas pārpalikumi ar izvedpremiiju palīdzību vajagot eksportēt. Dempinga paņēmieniem ir daudz un dažādas variācijas, pie kurām šeit neapstāsimies.

c/ Lauks. ražojumu cenu sabrukums.

Kā jau minēju visas aprakstītās pārmaiņas pēc kara noveda tagad pie cenu sabrukuma.

Patreizējs cenu sabrukums pasaules tirgū sasniedzis viszemāko līmeni; tāds nav piedzīvots agrarkrīzes laikmetā starp 1893. un 1896. gadiem.^{x/} Cenu krišanās turpinājas jo-
projām. Viena no svarīgākām eksporta precēm lauksaimniecības valstīs - kvieši tik strauji krīt cenā, ka salīdzinot ar 1929. gada decembri ir palikuši lētāki uz pusi. Tas pats sakāms par citu labību, kā rudziem, miežiem, auzām. Sekojoša
x/Vierteljahrshefte zur Konjunkturforschung 1931. g. Heft. 5.

tabele rādīs pēckara laikmeta labības cenu kustības: Tabele Nr.1.

Redzam kustību vienmēr uz leju, jo sevišķi ja vērojam līniju, kas apzīmē 1930. gada cenas.

Apskatot pasaules ražu, redzams, ka kopumā tā nav palielinājusies. Atsevišķi ņemot, pieaudzis kviešu daudzums. Tabele Nr.2.

Pasaules labības raža/izņemot Krieviju un Ķīnu/. /Mill.T. /.

Labība	1926.	1927.	1928.	1929.	1930.
Kvieši - - -	92,0.	98,1.	105,6.	92,8.	100,7
Rudzi - - -	20,9.	22,7.	24,7.	25,6.	25,4
Maizes labība kopā	112,9.	120,8.	130,3.	118,4.	126,1.
Mieži - - -	29,1.	30,4.	35,3.	35,6.	34,4.
Auzas - - -	52,5.	51,1.	57,3.	54,6.	53,5.
Maiz. ---	110,2.	107,5.	105,1.	108,2.	86,5.
Lopbarības labība - -	191,8.	189,0.	197,7.	198,4.	174,4
5 gab. labības K o p ā:	304,7.	309,8.	328,0.	316,8.	300,5. *

Toties labības pārpalikums pavairojies. Tā piem. kviešu

	/mil.T./		/mil.T./
pārpalikumi : 1/X.	1925.g. ---5,67.	1/X.	1928.g. --- 8,66
"	1926." " 6,13.	"	1929.g. ---13,82.
"	1927." ---6,45.	"	1930.g. ---11,10.

Salīdzinot ar 1925.gadu kviešu atlikums 1930.gadā ir dubultojies/Patēriņa samazināšanās!/.Tādēļ arī kviešu cenas krīt pakāpeniski uz leju,nosītot cenas citām labības šķirām un radot katastrofiskus apstākļus lauksaimniecībā.Tā pati parādība konstatējama pie lopkopības ražojumu cenām.Pirmos pēckara gados minētie produkti turējās vēl cenā un bija galvenais ienākuma avots lauksaimniekiem.Daudzas valstis sāka sekot Dānijas piemēram:izēdināja lēto labību lopiem un ražoja sviestu,gaļu un olas.Bet arī te nāca krīze un sevišķi pēdējā,1930.gadā,cenas šiem produktiem nokrita jau zem pašizmaksas.

Tā kā Latvijā visu laiku līdz šim lauksaimniecībā domnēja lopkopības virziens,tad cenām krītot mēs sevišķi cietām šinī nozarē.No visa eksporta uz ārzemēm sviesta eksports sastādīja: ^{x/}

1927.g.	18,6%
1928.g.	20,8%
1929.g.	21,4%
1930.g.	23,3% =gandrīz 1/4.

Sviesta eksports ik gadus redzami pieaug,neskatoties uz cenu krišanos.Ja cenas pēdējos divi gados nebūtu kritušās, šis pieaugums būtu bijis lielāks,jo par to pašu daudzumu sviesta - būtu iegūta lielāka vērtība.Tādēļ saprotami,cik sāpīgi sviesta salētināšanās atsaucās uz mūsu lauksaimnie-

x/ Latv.ārējā tirdzn.un tranzīts.

Latv.ārējā tirdzniecība un tranzīts.

ku ienākumiem.

No Latvijas Piensaimnieku Centralās savienības/kas eksportē apm.60% no mūsu eksportsviesta/ pārskata par 1930.gadu, redzam salīdzinājumu starp sviesta cenām, iegūtām dažādos gados un mēnešos:^{x/}

Sviesta cenu indeksi /1913.g.=100/.

	1928.g.	1929.g.	1930.g.	Iegūtas cenas Ls.par 1 kg.		
				1928.g.	1929.g.	1930.g.
Janvāris.	145,84.	172,33.	143,48.	3,69.	4,36.	3,63.
Februāris.	160,00	158,89.	139,92.	4,05.	4,02.	3,54.
Marts.	164,42.	146,46	126,88.	4,16.	3,71.	3,21.
Aprīlis.	152,17	145,06	115,81.	3,85.	3,67.	2,93.
Maijs.	150,19	148,62	113,04	3,80.	3,76.	2,86.
Jūnijs.	148,22	149,80	121,34	3,75.	3,79.	3,07.
Jūlijs.	155,33	147,43	131,23.	3,93.	3,73.	3,32.
Augusts.	162,05	155,32	121,74.	4,10.	3,93.	3,08.
Septembris.	174,31	171,94	124,11.	4,41.	3,35.	3,14.
Oktobris.	175,49	171,54	121,34.	4,44.	4,34.	3,07.
Novembris.	184,98	170,75	120,55.	4,68.	4,32.	3,05.
Decembris.	186,95	151,78	115,01.	4,73.	3,84.	2,91.

Tās ir cenas, kuras P.C.S-ba ieguvusi. Izmaksājusi pienotavām tā mazliet mazāk, jo zināms % atstāts izdevumu segšanai.
Latv.P.C.S-bas darbības pārskats par 1930.g. 15-16.l.p.

Izmaksātas pienotavām 1930.gadā šādas cenas par sviestu:

	1930.gg.
Janvarī -	3,60.
Februārī -	3,50.
Martā -	3,15.
Aprilī -	2,90.
Maijā -	2,80.
Jūnijā -	3,--
Jūlijā -	3,30.
Augustā -	3,10.
Septembrī -	3,05.
Oktobrī -	3,--
Novembrī -	2,90.
Decembrī -	2,80.

Tās ir cenas, ko lauksaimnieki saņēmuši par savu ražojumu-sviestu. Bez tam es pievedīšu vēl tabeli ar dažu produktu sīktirdzniecības cenām, kas arī runā visskaidrāku valodu par pakāpenisku cenu slīdēšanu uz leju arī pie mums Latvijā.

Rīgā /Ls.par 100 kg./

Preces	1913.	1929.	1930.			1931.
	Caurmera	Janv.	Jūl.	Decem.	Janv.	
Bekons	162,.	227.-	213.-	175.-	122.-	127.-
Cukurs	-	51,6	42,5	39,5	39.-	38,5
Cūku tauki	137.-	186.-	162,5	159.-	169.-	145.-
Kvieši	-	40,1	37,5	31,7	24,5	23,5
Rudzi	15,4	20,7	12.-	11.-	9,5	9,5
Sviests	252,7	396,7	375.-	337.-	287,5	290.-

2. Lauksaimniecības stāvoklis Latvijā pēc kara.

Pirms stājamies pie dažādiem valdības izdotiem likumiem un rīkojumiem, izdotiem lauksaimniecībā veicināšanas un aizsardzības nolūkā, apskatīsim kādā stāvoklī atrodās Latvija pēc kara, t.i. viņas tapšanas laikā.

Priekš vairāk kā desmit gadiem vispārējie apstākļi Latvijā bija gaužam bēdīgi. Karš bija gājis pāri mūsu zemei un to galīgi nopostījis. Latvija ir viena no tām valstīm, kas pasaules kara laikā ir visvairāk cietusi. Viena ceturtdaļa Latvijas teritorijas bija gluži izpostīta un pārvērsta drupu kaudzēs. Dažas pilsētas tika pavisam pazudīnātas no zemes virsmas. Dažos pagastos varēja saskatīt tikai nedaudzas veselas ēkas, un iedzīvotāji pa lielākai daļai mitinājās šausmīgos apstākļos. Agrāk ziedošie lauki un druvas stāvēja atmatā un bija aizauguši krūmiem un nezālēm. Tie lauki, kur bija norisinājušās kara laikā cīņas, bija izvagoti tranšējām un drāšu stiepuļu aizžogojumiem. Dzīvais un nedzīvais inventārs bija izputināts. Pirms kara uzplaukušo rūpniecību bija galīgi nomācis karš un evakuācija. 1915. gadā uz Krieviju bija aizvestas mašīnas un citi materiāli. Fabrikas tika sašautas un izpostītas. Ostas visus kara gadus bija slēgtas un ārējā tirdzniecība bija apstājusies. Tuvākās starptautiskās jūras bija bloķētas un tās apdraudēja zemūdenes un kara kuģi. Saimnieciskā dzī-

vē valdīja nevaldama spekulācija un, lieliniem ienākot, arī bads.

Šādos drūmos apstākļos tapa jauna Latvijas valsts. Nepietika vēl ar to, ka saimnieciskā dzīvē valdīja galīgs sabrukums - vajadzēja aizstāvēties arī pret ārējo ienaidnieku - komunistiem un bermontiešiem. Tikai ar 1920. gadu varēja sākt piegriest vērību un mēģināt atjaunot galīgi panīkušo saimniecisko dzīvi.

Atgriežoties no bēgļu gaitām, liels daudzums iedzīvotāju atrada savas mājas izpostītas un sagruvušas, nu vajadzēja ķerties pie darba un sākt dzīvi no jauna.^{x/}

a/ Izpostītās ēkas.

Sevišķi sāpīgs bija sajūtams ēku nopostījums. Pēc 1920. gada skaitīšanas datiem, ēku stāvoklis visā valstī bija sekojošs. No 743.732 registrētām ēkām 560.878 jeb 75,41% bija palikušas neaizskārtas, 104.576 jeb 14,06% bija daļai nopostītas un 78.278 ēkas jeb 10,53% bija galīgi nopostītas. Pēdējo skaits nebija visās Latvijas daļās vienāds. Apvidi, kur bija norisinājušās kaujas un kur ēkas bija gājušas bojā, vai pavisam vai arī daļai, sastādīja 24,6% vai tuvu 1/4 no visas Latvijas platības. Šinīs nopostītos apgabalos ēku postījumi sadalījās šādi:

---

^{x/} M. Skujeniēks. " Zeme un iedzīvotāji ".

Pilnīgi nopost. ēku % pagastā.	Dzīv. ēkas		Kūtis.		Rijas	
	skaitis.	%	skaitis.	%	skaitis.	%
10-20.	594.	9,39.	1214.	19,8.	534.	8,44
20-30.	1403.	14,48.	2032.	20,97.	882.	9,10.
30-40.	685.	11,68.	1325.	22,59.	432.	7,36.
40-50.	1416.	12,10.	2228.	19,05.	927.	7,92.
50-60.						
60-80..	2351.	17,52.	2687.	20,02.	1130.	8,42.
80.	1406.	19,06.	1701.	23,06.	674.	9,14.
Nopostītas apgabals kopā:	8506.	14,34.	12065.	20,34.	4949.	8,35.
	Klētis.		Šķūni		Pārējās	
	skaitis.	%	skaitis	%	skaitis	%
	651.	10,29.	2309.	36,48.	1027.	16,22.
	1044.	10,77.	2934.	30,27.	1397.	14,41.
	798.	13,60.	1861.	31,73.	765.	13,04.
	1471.	12,58.	4081.	34,89.	1575.	13,46.
	1613.	12,02.	3719.	27,71.	1921.	14,31.
	935.	12,67.	1829.	24,79.	832.	11,28.
	<u>7093.</u>	<u>11,96.</u>	<u>18389.</u>	<u>31,00.</u>	<u>8312.</u>	<u>14,01.</u>
Kopā.						
	Skaitis.	%				
	6329.	100.				
	9692.	"				
	5866.	"				
	11698.	"				
	13421.	"				
	7377.	"				
	<u>59.314.</u>	<u>100.</u>				

Visvairāk ir cietuši šķūni/ 18,389/ un kūtis/ 12.065/, jo tie bija celti no vieglāka materiala, kas ātrāki sagraust un aizdegās. Smagākas būves, kā dzīvojamās ēkas/8.000/, klētis/7.000/ un rijas/4.900/ nav tik lielā skaitā iznīcinātas. Tās kara cīņām pāri ejot izrādījušās par stiprākām. Pavisam Latvijā, kā jau minēju, pavisam nopostīto ēku skaits

bija registrēts uz 78,278, no kurām, kā nupat redzējam, 59.314, jeb 75,6% ir bijušas nopostītajos apgabalos. Pārējais nopostīto ēku skaits bija izkaisīts par visiem Latvijas apvidiem.

- Jāatzīmē, ka viena daļa ēku bija tik daudz cietuši no kara postījuma, kas bija pavisam nozudušas no zemes virsus, tas ir tās ēkas, kas atradušās ilgstošās uguns joslās. Ja to skaitu pievienotu pie izpostīto ēku skaita, tad pēdējais stipri vien palielinātos. Bet šādu nozudušo no zemes virsus ēku skaitu ir grūti konstatēt. Tuvāki apgaismo ēku stāvokli pēc kara sekojošie skaitļi:

Visas registr. ēkas	Pilnīgi nopost.	Pa daļai nopost.
Dzīv. ēkas ^{kopa.} -164.912. [%] 22,17.	11.568.	14,78. 24.104.
Stallī, kū- tis. 173.933.	23,39. 16.680.	21,31. 26.421.
Ri jas 76.138.	10,24. 7.519.	9,60. 12.200.
Klētis. 103.960.	13,98. 8.907.	11,38. 13.750.
Skūni 151.955.	20,43. 23.187.	29,62. 19.135.
Pārējās 72.834.	9,79. 10.417.	13,31. 8.936.
K o p a: 743.732. /100/.	78.278. /100/	104.576. /100/

Veselas.	
Dzīv. ēkas-	129.240.
Stallī, kū- tis	130.832.
Ri jas	56.419.
Klētis	81.273.
Skūni	109.633.
Pārējās	53.481.
K o p ā:	<u>560.878.</u>

Izpostīto ēku skaits/ 78.000 +104.000 = 182.000/, salīdzinot ar citām valstīm ir samērā mazs, bet tā kā Latvijas teritorija pate ir maza, tad proporcionēli ņemot/25%/ ēku

postījumi bija briesmīgi. Tas ir viens no lielājiem robiem saimnieciskā dzīvē, ko mums sitis pasaules karš. Nākošais kara seku posts:

b/ Aramzemes samazināšanās.

Katrs zin, cik bezgala daudz pūles un enerģijas prasa zemes izstrādāšana un izkopšana, un cik liels ir saimniecības zaudējums, ja pat pāris gadus zeme netiek apstrādāta, ^{ti} nolaista. Šāds stāvoklis izrādījās pēc kara. Vislabāko liecību par lauku stāvokli dod mums statistiskas ziņas:

Galveno laukaugu sējumu platība: /1000 ha/. x/

1909-1913.g.	Rudzi	Kvieši	Mieži	Auzas	Mistri	Zirņi	Kartup.
	350,7.	32,5.	190,9.	305,9.		23,3.	79,5.
1920.g.	196,6.	15,7.	123,7.	215,5.	46,3.	20,0.	49,2.
1930.g.	266,9.	72,3.	177,0.	319,8.	64,7.	41,6.	93,6.

1909-1913.g.	Lini.
	69,6.
1920.g.	30,6.
1930.g.	51,2.

	Zemes platība.	Aramzeme.	Plāvas un ganības.
Pirms kara.	6.118.236ha.	1.729.628/26,3/.	1904.204. /31,1/
1923.g.		1698.427,5/27,9/.	1666.253,7 /27,4/.
1929.g.	6.191.550,78.	1947.875,7/31,4/.	1718.289,24 /27,8/.
1930.g.			

	Meži.	Nederīga zeme.
Pirms kara.	1.696.751/27,7/.	787.653 /12,9/.
1923.g.	1.780.386,2/29,2/.	945.205,00/15,5/.
1929.g.	1.659.222./26,8/.	866.163,22/14/.
1930.g.		

Salīdzinot 1920.gadu ar pirmskara laiku, redzam ka galv. laukaugu sējumu platība bija samazinājusies pāri par 40%.

x/ Valsts Statist.Pārvaldes "Latvijas lauksaimniecība".

Blakus arī es pievedu 1930.gada statistiskus datus par to pašu laukaugu sējumu platību. Šie skaitļi stipri palielinājušies un pārsniedz jau pirmskara lauku platību. No tā varam spriest cik daudz darba un enerģijas ir pielikuši zemturi, lai visas atmatas un ierakumu izrobotus laukus pārvērstu atkal plašās ziedošās druvās. To apliecina arī iepriekšējā tabele zem Nr.1, kas rāda zemes sadalījumu pēc kultūrām.^{x/} Lai vēl tuvāki raksturotu lauksaimniecības sabrukumu, pievedīšu M.Skujenieka datus par atsevišķo saimniecību apstrādājamo zemi: Pirms kara visizpostītākos Latvijas apvidos vidējā saimniecībā, ap 48 ha kopplatībā, aramzemes bija ap 14-15 ha, vai ap 30% no visas zemes. Pēc kara šāda saimniecība apstrādāja tikai apmēram 7 ha, jeb 1/6 no visas zemes. T.i. uz pusi mazāk nekā miera laikā. Vidējā izpostītu pagastu saimniecība 1920.gadā apsēja ar rudziem apmēram 3 1/2 pūrv., ar kviešiem 1/3 pūrv., ar miežiem 2 pūrv., mistru 1,9 pūrv., auzām 3,8 pūrv. un kartupeļiem 0,98 pūrv. Ražas bija ļoti zemas, jo zeme kā jau minēju bija aizlaista, nekopta.

Raža no 1 ha kvintalos.   xx/

	Rudzi.	Kvieši.	Mieži.	Auzas.
1909-13.g.	9,39.	12,35.	9,05.	9,12.
1920.g.	6,06.	6,69.	5,37.	5,24.
1930.g.	13,73.	17,04/ziem.	10,58.	10,68.

Salīdzinot ar 1930.g.ražu, kas pārspēja visas līdz šim bijušās ražas, 1920.gada raža bija divreiz mazāka.

Sevišķi lielas grūtības lauksaimniekiem pēc kara sagādāja
^{x/}Valsts.stat.Pārv.Latv.Lauksaimn.1930.g.198-1991.p.   ^{xx/}Latv.
 Lauksaimn.1930.g.

inventāra, mājlopu un cilvēku darba spēku trūkums. Ja tagad atmatas sastopamas ļoti nelielos apmēros, tad tas tikai liecina par milzu enerģiju, ar kādu izpostītie lauksaimnieki ķērās pie savu saimniecību atjaunošanas.

c/ Mājlopu skaita samazināšanās.

Vienu daļu mājlopu izveda no Latvijas paši zemturi-bēgļi, vienu daļu rekvizēja kara spēka vajadzībām, un tie retie saimnieki, kas palika par kara laiku mājās, necentās palielināt savu lopu skaitu, pat otrādi, iztika pēc iespējas ar mazāku ganāmu pulku, Tādēļ, ja salīdzina pirmskara mājlopu skaitu ar 1920. gadu, rodas liela starpība uz desmitiem tūkstošu galvu katrā mājlopu grupā.

	Zirgi.	Liellopi.	Aitas.	Cūkas/tūkstošos/
1918 .g.	320,0	912,0	996,0	557,0
1920.g.	261,0	768,0	978,0	481,0
1930.g.	361,9	1.026,3	872,9	522,7.

Apmēram ap 15% lopu bija gājis zudumā. Tas bija manāms iztrūkums, kas stipri traucēja saimniecību atjaunošanas gaitu.

d/ Pārmaiņas iedzīvotāju sastāvā.

Izbēgušie un kara dienestā iesauktie Latvijas iedzīvotāji pēc kara pamazām sāka atgriesties mājās. Daudz jaunu un spēcīgu tautas dēlu vairs neatgriezās no kara laukiem, daudzi no bēgļiem izklīda un pazuda plašajā Krievijā. Priekš kara Latvijas iedzīvotāju skaits līdzinājās 2.552.000 un 1920.gadā- 1.596,131. Gandrīz par 1 miljonu iedzīvotāju skaits bija samazinājies. Sevišķi samazinājies šis skaits

pilsētās, jo īsi priekš kara uzplaukusi rūpniecība par kara laiku bija galīgi panīkusi un cilvēki nevarēja atrast tur nodarbošanos. Tādēļ:

	1914.g.	1920.g.	1930.g.
Pilsētas iedzīv.	59,7%	23,5%	36%
Lauku iedzīv.	40,3%	76,5%	64%

Pilsētnieku % skaits bija vairāk kā uz pusi samazinājies un laucinieku - palielinājies. Liels skaits starp iedzīvotājiem bija bērnu un nespēcīgu. 124 visvairāk izpostītos apgabalos bija gandrīz 14 1/2 tūkstoši zēnu līdz 10 gadiem un 25 tūkstoši jaunēkļu 10-19 gadiem, arī meiteņu līdz 10 gadiem bija 14 tūkstoši un no 10-19 g. 22 tūkstoši. Tos nevarēja skaitīt par pilnīgi pieaugušiem darba spējīgiem cilvēkiem.

Iedzīvotāju sastāvs /% / bija šāds:

	līdz 10.g.	10-19	20-29	30-39	40-49	50-59	60-69
Vīrie-	18,11.	23,07.	10,31.	11,42.	13,61.	10,91.	7,63.
Sievie-	14,79.	20,36.	15,67.	12,99.	12,78.	10,24.	7,71.
tes.							
	līdz 70-79.	80-100.					
Vīr.	3,55	1,854.	100.				
Siev.	4,18.	1,726.	100.				

Vislielākais procents ir jauniešu zem 20 gadiem un bērnu. Pasmūža cilvēku spēka gados ir maz.-

Tas būtu īsumā viss, ko es gribēju teikt par to saimniecisko stāvokli un apstākļiem, kādos atradās mūsu zeme, mūsu lauksaimniecība vairāk kā desmit gadu atpakaļ. Par šiem ga-

diem Latvijas lauksaimniecība pārdzīvoja daudzas lielas pārvērtības: jau tūlīn pēc kara- neatkarību no Krievijas lauksaimniecības iespaida, pieskaņošanos kaimiņvalšņu politikai un kā svarīgākā pārvērtība jāmin agrārreforma, kas radīja jaunu stāvokli lauksaimniecībā, un agrākās lielgruntniecības vietā radās desmitiem tūkstošu jaunsaimniecību. Lauksaimniecība ir kļuvusi par visievērojamāku saimnieciskās dzīves nozari, uz kuru balstas visa Latvijas tautas saimniecība. Pēc 1930. gada skaitīšanas datiem no 1.900.045 Latvijas iedzīvotājiem 1.206.143 jeb 64% no kopskaita nodarbojas ar lauksaimniecību. -Pateicoties tehniskam progressam saimnieciska kultura vispār iet ātriem soļiem uz priekšu. Arī pie mums lauksaimniecība spēji sāk pāriet no ~~ext~~ extensīvas saimniecības veida uz intensīvo. Lauksaimniecības attīstības gaitā nostājusies ceļā patreizēja saimnieciskā krīze.

Kā visus šos gadus, sākot ar Latvijas dibināšanu ir veidojusies mūsu lauksaimniecība? Ko darījusi un dara valsts viņas atbalstīšanai un veicināšanai, kādus līdzekļus pielietojusi viņas aizsargāšanai, mēģināšu apskatīt turpmākās nodaļās, bet pirmkārt apskatīšu lauksaimn. aizsardzības mēģinājumus starptautiskā ceļā.

3. LAUKSAIMNIECĪBAS KRĪZES NOVĒRŠANA STARPTAUTISKĀ CEĻĀ.

Lauksaimniecības krīze skarusi visas lauksaimniecības valstis Eiropā un ārpus tās. Katra valsts visiem spēkiem cenšas mīkstināt šīs krīzes ietekmi savā lauksaimniecībā. Bet dažādu valšņu interešu pretestības, kas vienmēr un visur uzliesmo, rada vēl lielāku saimniecisku depressiju. Tādēļ vairāk un vairāk nostiprinās pārliecība, ka krīzes mīkstināšanai ir nepieciešami pārkārtot attiecības starp dažādām valstīm un jo sevišķi starp rūpniecības valstīm no vienas un agrārvalstīm no otras puses. Šādu darbu iespējams izvest starptautiskā ceļā. Tādēļ pēdējā laikā jo sevišķi, par saimnieciskās krīzes novēršanas jautājumam sāk runāt un interesēties starptautiskā mērogā. Tautu savienības konferencēs radās daudz ierosinājumu un projektu krīzes ja ne likvidēšanai, tad vismaz mīkstināšanai. Praksē pagaidām liels nekas nav ticis realizēts no visiem labiem nodomiem, bet tas ir tik grūts un komplicēts darbs, ka viegli viņu nevar realizēt. Atkal kā galvenais šķērslis uzpeld valšņu domstarpības un interešu dažādība. Īsumā aplūkosim kā strādājuši Tautu Savienība un citas starptautiskas organizācijas saimniecisko problēmu un jo sevišķi lauksaimniecības problēmas atrisināšanas laukā.

a/ Tautu savienības darbība.

1927.gadā Ženevā notika Vispasaulē saimnieciskā konference. Šī konference ir uzskatāma par daudzu ierosinājumu avotu pēckara saimniecisko problēmu un jo sevišķi lauksaimniecības problēmu laukā. Lielu piekrišanu pie konferences dalībniekiem guva paceltais jautājums par brīvirdzniecību jeb mītu pamieru. Pēc konferences visur valdīja dzīvas pārrunas par jauniem ierosinājumiem. Lauksaimnieciskās ražošanas problēmas kļuva par pasaules saimnieciskās konjunktūras uzmanības centru. Lai Vispasaulē saimnieciskās konferences sprautie mērķi tiktu izkopti un realizēti, Tautu Savienība nolēma noorganizēt T.S.-bas ekonomisko konsultatīvo komiteju un uzdeva tai par mandatu raudzīties uz Vispasaulē ekonomiskās konferences lēmumu, izvešanu dzīvē. Uzdevums nebija viegls. Runāts tika daudz, bet dzīvē izvesto bija grūti. I. Sesijs notika 14-19. maijā 1928.g., t.i. gadu pēc Vispasaulē saimnieciskās konferences sanāksmes. x/ Latvijas pārstāvis toreiz pie T.S. K. Ducmanis iesniedza tad Konsultācijai komisijas memorandu, kurā apzīmēja kādā ceļā Latvija mēģinājusi sekot Vispasaulē saimn. konferences norādījumiem: Latvija centusies pēc sadarbības starp Baltijas valstīm, sasaucot Rīgā minēto valšņu konferenci. Starp citu memorandā bija izteikts komitejai pārmetums, ka lauksaimniecības labā nekas nebijis darīts un ka V.S. konferences lē-

x/ Ekonomists Nr.13/14.1928.g.593lp.

mumi un it sevišķi lauksaimniecības kredīta lieta esot palikuši nedzīvs burts!

Komiteja savā pārskatā par V.S.konferences lēmumu izvešanu dzīvē konstatēja dažas vispārējās tendences, kas parādījās pēc tam. Dažas valstis bija sekojušas konferences norādījumiem. Daudzas valstis bija noraidījušas muitas pacelšanu mēģinājumus. Dažas valstis bija pacēlušas aizsargmuitas lauksaimniecības ražojumiem, lai tās saskaņotu ar augstākām ievedmuitām rūpniecības ražojumiem. Bez tam 1927. gadā ticis noslēgti daudzi tirdzniecības līgumi.

Kā reālais ieguvums uzskatāmas tās konvencijas, kas tika izstrādātas 1927. un 1928. gados un tās būtu: 1927. gada 17/X-8/XI. Ženevā pieņemtā konvencija ar nosaukumu: "konvencija importa un eksporta aizliegumu un aprobežojumu atcelšanai", kuras parakstītāji apņemas atcelt, ar zināmiem izņēmumiem, visus līgumslēdzējās valstīs pastāvošos importa un eksporta aizliegumus un ierobežojumus.

1928. gadā notika otra konference šinī jautājumā. Konvencijai vajadzēja stāties spēkā ar 1930. g. 1. janvāri, ja līdz 1929. gada 1. septembrim to ratificēs ne mazāk kā 18 valstis. Noteiktā termiņā izrādījās, ka ratificēšana notika no 17 valšņu puses un bez tam ar daudziem nosacījumiem, un noteikumiem. Tādēļ 1929. g. decembrī Parīzē notika III. konference šinī jautājumā. ^{x/} Izrādījās ka ar nokavēšanos Vācija
^{x/} Ekonom. Nr. 3, 1931. g.

arī ratificēja šo konvenciju, tā kā skaits 18 bija sadabūts. Bet par šķēršļiem bija citu 10 valšņu blakus noteikumi un proti, tika pieprasītas Čehoslovāķijas, Polijas un Turcijas ratifikācijas. Polija nostājās opozīcijā, atteicās parakstīt konvenciju aiz tiem iemesliem, ka Vācijai bija atstāta tiesība aizliegt koksa, ogļu un aiz veterināriem iemesliem lopkopības produktu importu.

Bez ilgām debatēm vienojās šādi: Vācijai un Polijai uzdeva nokārtot savas saimnieciskas attiecības divpusīgā līguma ceļā līdz 1930. gada 1. jūlijam. Valstīm konvencija bija jāparaksta līdz 1930. g. 1. janvārim. Protokolu parakstīja 17 valstis, 6 no tām/Lielbritānija, Japāna, Holande, Norveģija, Portugālija un Z.A.S.V./ apņēmas uzturēt konvenciju spēkā līdz 1931. gada 1. jūnijam. Pēc tam līdz 1934. g. viņām ir tiesības konvenciju uzteikt. Pārējās 11 valstis var uzskatīt sevi par brīvām, ja līdz 1930. gada 31. maijam konvenciju neratificēs Polija un Čehoslovāķija.

Pie starptautiskiem nolīgumiem var pieskaitīt 1928. gada 11. jūlijā parakstīto kaulu un ādu konvencijas. Tās vajadzēja ratificēt 20 valstīm. To izdarīja tikai 17 un tā šīs konvencijas stājās spēkā starp tām.

Vispārīgi T.S. sasauca daudz un dažādas konferences. Kā svarīgākā no tām ir muitas pamiera konference, kas notika 17. februārī 1930. gadā. Bija izstrādāts konvencijas projekts,

kura saturs īsumā: valstis vienojas 2-3 gadu laikā nepaaugstināt savas protekcionistiskās muitas. Līdz 27. februārim konference apsprieda šīs konvencijas projektu. Panākt vienošanos bija grūti. Stipri izpaudās valšņu interešu pretešības, ne tikai starp rūpniecības valstīm no vienas un lauksaimniecības valstīm no otras puses, bet arī starp vienāda rakstura valstīm arī. Viena daļa rūpniecības valšņu, kā Anglija p.p. bija par brīvirdzniecību, turpretim citas valstis, kuras par kara laiku bija kļuvušas par rūpniecības valstīm, atbalstīja protekcionisma politiku. Starp rūpniecības un agrarvalstīm domstarpības nebija mazākas. Lauksaimniecības valstīm pārmeta, ka tās ar savu aizsargmuitu politiku attīsta pie sevis rūpniecību un aizkavē industriju zemes eksportu. Lauksaimniecības zemes savukārt aizrādīja, ka tagad rūpniecības valstis attīsta pie sevīm lauksaimniecību ar aizsargmuitu palīdzību, kā par piem. Vācija un Francija. Tas radot jo lielus traucējumus un zaudējumus agrārvalstīm.^{x/} Radās projekts nodibināt Eiropas saimniecisko vienību. Rūpniecības valstīm 1/10 no importejamās labības jāiepērk Eiropā. Ienāca priekšlikums aprobežot vislielākās labvēlības principu, nepiešķirot tās priekšrocības, kādas bauda konvencijā dalību ņemošās valstis, citām valstīm. Liels protests nāca no Vācijas puses. Gribēja mēģināt nodibināt lauksaimnie-

---

x/ Ekonomists, 1930. g. Nr. 7. A. Zalts.

cības valšņu interešu kopību. Neskatoties uz dažādām interesēm, zināma sadarbība bija panākta. Sevišķi Francija kā agrārzeme atšķirās no citu agrārvalšņu saimes un pat nepiedalījās apspriedēs. Konvenciju par muitas pamieru apspriežot vienošanās vienmēr attālinājās, jo radās vairāk un vairāk nenoskaidrotu jautājumu. Pārrunas gāja kā dziļumā, tā plašumā un nekādi reali panākumi neradās. Konferencē tomēr bija iekustinātas ļoti interesantas problēmas. Agrārvalstīm konference piedāvāja palīdzību kredīta veidā. Bet tā kā konferencei trūka likumīgo un tehnisko iespēju nodarboties ar šo jautājumu, šis ierosinājums tika atstāts Tautu S. finančiēlās komitejas ieskatam. Tagad, kā vēlāk redzēsim, šis ierosinājums tiek realizēts dzīvē. Muitas pamiera konferences darbu rezultātā tika parakstīta tirdzniecības konvencija un protokols par nākošo sarunu programmu. Pirmās saturs īsumā: valstis apņemas neizlietot pirms 1931. gada 1. aprīļa tiesības uzteikt noslēgtos bilaterālos tirdzniecības līgumus. Ja tas tomēr tiek izdarīts no kādas valsts puses, otrai pusei ir tiesība 2 mēnešu laikā celt prasību pēc draudzīgu sarunu iesākšanu. Ja sarunas nedod cerētus rezultātus, cietušai valstij ir tiesība konvenciju uzteikt. - Nākošo sarunu programā bija ietilpinātas dažādas tautsaimnieciskas problēmas un starp tām pirmā vietā - lauksaimnieciskā ražošana un lauksaimniecības ražojumu tirgus.

Šī gada-1931. janvarī Ženevā notika T.S.lauksaimniecības ekspertu delegācijas sēde, kur no Latvijas piedalījās lauksaimn. eksperts K. Ulmanis.^{x/} Savā runā viņš uzsvēra dažādu valšķu saprašanas nepieciešamību; aizrādīja par Latvijas darbību šinī virzienā/ līgums ar Lietuvu 1930.g. decembrī/ un par ļoti vēlamu atzina prasību pēc lauksaimniecības kredīta noorganizēšanu starptautiskā ceļā. Naudas pārpilnībai vienā pusē stāvot pretīm kļiedzošs kredīta trūkums lauksaimnieciskās valstīs, tādēļ esot nepieciešami dibināt starptautisko agrārbanku.-

Jāaizrāda ka starptautiska kredīta ideja pēdējā laikā visur izpauās un guva lielu piekrišanu. Par to runāja visās konferencēs un šī problema beigās guva labvēlīgu atrisinājumu.

Šī gada aprīļa beigās un maija sākumā Ženevā tika noturētas T.S.padomēs un Eiropas unijas apakškomisijas sēdes. Attiecīgas komisijas izstrādāja un iesniedza T.S.padomei starptautiskās agrārbankas projektu. No Latvijas puses kā valdības delegāts Eiropas unijas apakškomisijas apspriedēs piedalījās mūsu pārstāvis pie Tautu Savienības J.Feldmanis, kurš aizstāvēja mūsu valsts intereses. Tautu Savienības padomes 1931.gada 21.maija sēdē tika pieņemta un parakstīta

---

x/ Ekonomists 1931.g.Nr.3.

xx/ "Ekonomists" Nr.14/15- 1931.g.501-503.1.p.

konvencija par lauksaimniecības hipotēkkredīta sabiedrības dibināšanu. Latvija bija viena no pirmām, kas konvenciju parakstīja. Tagad arī Saeima to ir ratificējusi.-

Dibināmās bankas sēdeklis būs Ženevā. Bankas rezerves jeb garantiju kapitālam visām valstīm, kas konvenciju paraksta, jāiemaksā zināmu daļu. Šī kapitāla lielumu noteica uz 25 mil. Šveices franku. Atsevišķu valšņu daļu iemaksas ir dažādas - 250.000 franku līdz 3 milj. franku, atkarībā no tā, ar cik vienībām attiecīga valsts piedalās Tautu Savienības budžeta segšanā. Latvijai kā mazai valstij jāpiedalās ar 250.000 franku. No sākuma iemaksu apmēri mazām valstīm bija domāti lielāki, tikai pateicoties iebildumiem no mūsu un citu mazu valšņu puses, šīs iemaksas tika samazinātas uz augšā minēto summu. Šīs iemaksas ir uzskatāmas kā avansi, par kuriem maksās procentes un kuri ar laiku tiks atmaksāti, kad operācijas būs iesākušās un banka sāks pelnīt. Pēc tam kad būs iemaksāta nepieciešama rezerves kapitāla summa, banka izlaidīs akcijas un obligācijas. No tādā veidā iegūtās naudas tiks piešķirti kredīti attiecīgo valšņu zemes bankām, uz laiku ne ilgāku par 30 gadiem. Tas savukārt varēs naudu aizdot lauksaimniekiem pret pirmām hipotēkām. Procentu likmes nav vēl nozīmētas, kā jau zināms dažās Dienvidaustrumu Eiropas valstīs lauksaimnieki spiesti maksāt par aizdevumiem 24 un pat 36% gadā. Ja starptaut. banka rēķinās tik 10%, tas jau būs

liels atvieglinājums. Pie mums šī % likme ir par augstu, jo par ilgtermiņa kredītu zemnieki maksā tikai 2-4%. Bet par īstermiņa kredītiem aizdevuma procentes ir lielākas, tās iet līdz 12%. Tādēļ vēlams būtu lai Zemes Banka saņemtu jaunus kredītus un izsniegtu lauksaimniekiem par zemākām procentēm. Vai tas tiks panākts, to rādīs nākotne.

b/ Austrumeiropas valšņu bloks.

Netkarīgi no Tautu Savienības darbības, bet pilnīgā saskaņā ar tās izvirzītām idejām un ierosinājumiem, lauksaimniecības valstis atrada par lietderīgu vēl ciešāki saistīties, pie kam vislielāko aktivitāti šai jautājumā sākumā izrādīja dienvidaustrumu Eiropas valstis Rumānija, Dienvidslāvija, Bulgārija un Ungārija, kas izskaidrojams ar to, ka viņas kā eksportējošās valstis visvairāk cieta no nelabvēlīgas saimnieciskas konjunktūras. Drīzi pēc pirmām apspriedēm izrādījās pa vēlamu pievilkt arī citas lauksaimniecības valstis. 1930. g. 22-24. /VII. Bukarestā sasauca pirmo lauksaimniecības konferenci, kam sekoja citas: Sinaijā 30/VII-1/VIII 30., Varšavā- 28-30. aug., Bukarestā 18-21. oktobrī, Varšavā-10. nov. Austrumeiropas valšņu blokā ieiet desmit sekojošās valstis: Somija, Igaunija, Latvija, Lietuva, Polija, Rumānija, Bulgārija, Čehoslovākija, Ungārija un Dienvidslāvija. Austrumvalšņu bloks nodibināja pastāvīgu ekonomisku studiju komisiju, kurā ņem dalību 8 no augšā minētām val-

stīm, izņemot Somiju un Lietuvu. Šīs valstis panāca zināmu savstarpēju vienošanos un kopīgi ierosināja rūpniecības valstīs zināmu priekšrocību piešķiršanu Eiropas graudu labībai. Šai nolūkā pacelts jautājums par preferencialām labības muitām un, zīmējoties uz lopkopības režojumiem, starptautiskās veterinarās konvencijas slēgšanu.

To nolūks— atvieglot labības, lopu un gaļas eksportu. Pret preferencialo maitu ierosinājumu uzstājās Latvija un Igaunija, pievienojoties Anglijas un Skandināvijas valšķu ieskatiem, kas aizstāv vislielākās labvēlības klauzulas pielietošanu valšķu savstarpējās saimnieciskās attiecībās. No Eiropas valstīm preferencialo sistēmu visvairāk aizstāv Vācija, jo viņa cer uz svarīgām kompensācijām zīmējoties uz viņas rūpniecības eksportu uz dienvidaustrumu valstīm, kas patērētāju skaita ziņā reprezentē ievērojamu tirgu. Preferencialo sistēmu atzīst un aizstāv Polija, Rumanija un Dienvidslāvija, jo pēc viņu domām tas esot vissvarīgākais līdzeklis Austumeiropas agrārkrīzes pārvarēšanai. Konferencē, kas notika 1930. gada 10. novembrī Varšavā apspriežu degpunktā izvirzījās lauksaimnieciska kredita jautājums. Šīs konferences rezolūcijas iesniedza Tautu Savienībai. Tika iecelta sevišķa apakškomisija agrāro kredita jautājumu izlemšanai un studēšanai. Kopīgi ar Tautu Savienību šis jautājums, kā augšā redzam, tika labvēlīgi at-

risināts un patlaban tiek realizēts.

c/ Eiropas federācijas komisija.

Kā trešais virziens, kurā notika lauksaimniecības jautājumu iztirzāšana ir Eiropas federācijas komisija, kas pulcējās uz I. sesiju 1930. gada septembrī, iecelot vairākas komisijas, kuru uzdevums nākt ar priekšlikumiem zināmu konkrētu jautājumu atrisināšanai / lauksaimniec. kredīts un labības tirdzniecība /. Eiropas komisijas sanāksmes notika š. g. janvarī un maijā. Janvāra mēnesī Paneiropas komisija iecēla specialu ekspertu delegāciju starptautiska lauksaimniecības kredīta jautājuma kārtošānai; kas šo ideju izveidotu tālāk. Tā redzam, ka visas starptautiskas organizācijas izcilus vērību piegriezušas kredīta jautājumam. Un ja tagad starptaut. bankas ideja tiek realizēta, tad tas ir pateicoties visu augšā minētu starptaut. organizāciju darbībai un neatlaidībai.

d/ Patstāvīgs lauksaimniecības kopdarbības orgāns ir:

Romas starptautiskais zemkopības institūts. Tas nodarbojas ar statistiku un ikgadus izdod plašus pārskatus ar statistiskiem datiem par lauksaimniecību visā pasaulē.^{x/}

Šī gada no 26. marta līdz 2. aprīlim Romā starptautiskais institūts sasauca starptautisko labības konferenci. Tā bija domāta kā priekškonference 1932. gadā sasaukamai otrai vispasaules labības konferencei. / Pirmā konference notika x/ Zemes Spēks 1931. g. Nr. 14, un laikrakstu ziņas.

1927.gadā/. Sanāksmes mērķis bija noskaidrot labības tirgus stāvokli un krīzes novēršanu, Piedalījās 48 valstis, dominijas un kolonijas, pārstāvji no T.S. ekonomiskās komitejas un citām starptautiskām organizācijām. Ari šinī konferencē izvirzījās sāpīgi jautājumi, kuri tika cilāti visās starptautiskās konferencēs. Ievēlēja divas komisijas: 1/ labības ražošanas un tirdzniecības komisiju un 2/ lauksaimniecības kredita komisiju. Sevišķi liela uzmanība tika piegriesta lauksaimniecības kredita instituta dibināšanai, ko bija ierosinājušas un atbalstījušas Ekonomisko studiju komisija un T.S.-bas financ. komiteja. Attiecībā uz pacelto jautājumu par preferenciālām muitām, konference nekādu pozitīvu rezolūciju nepieņēma, jo starp dažādām valstīm izpaudās lielas domstarpības. Konference pierādīja tomēr, ka līdzās noteiktai nacionālai lauksaimniecības politikai katrā valstī atsevišķi, ir nepieciešama saskaņota darbība starptautiskā mērogā. Runājot par starptautisku sadarbību, jāmin arī 15. starptautiskais lauksaimniecības kongress, ka notika Pragā no 5. līdz 8. jūnijam 1931. g.^{x/} Šie starptaut. kongresi tiek sasaukti no 1889g. gada, kad notika I. tāds kongress Parīzē. Šie kongresi tā tad ir vecāki par citām augšā minētām starptaut. organizācijām. Kā valdības delegāti piedalījās K. Ducmans

---

K. Ducmanis "Brīvā Zemē" Nr. 140, 1931. g.

un doc. P. Starcs. Kongresā ņēma dalību 31 valsts valdības delegāti un no divām valstīm/Igaun. un Lielbritānij.,/individualie delegāti. Bez tam piedalījās starptautisko iestāžu un organu delegāti no T.S. sekretariāta, no starptaut. darba biroja, no Romas starpt. lauks. instituta un cit. Kongresā tika daudz runāts un iztirzāts jautājums par lauksaimn. krīzi, bet beidzot, kad tika izstrādāta un pieņemta rezolūcija, izrādījās ka nekādi praktiski un tūlin realizējami līdzekļi netika atrasti. Vienīgi šādus līdzekļus rezolūcija saskata tirgus organizēšanā. Visumā rezolūcija neapmierina.

4. PIENSAIMNIECĪBAS VEICINĀŠANA LATVIJĀ.

a/ Piensaimniecības attīstība.

Sviesta ražošana ieņem svarīgu vietu mūsu lauksaimniecībā un ar katru gadu iet ātrā attīstības gaitā uz priekšu. Jau priekš kara Latvijā tika ievadīts lopkopības-lauksaimniecības virziens. Nedaudzos pēdējos gados priekš kara mūsu zeme pārklājās ar diezgan biezu lauksaimniecības organizāciju tīklu, kuras strādāja lopkopības attīstības darbā. Karā sākoties, Latvijā skaitījās jau 88 kopmoderniecības. Bet karš nesa visai mūsu lauksaimniecībai postu un zaudējumus, galīgi panīka arī piensaimniecība. Miera laikiem iestājoties un iesākot savas darba gaitas, latviešu zemturi papriekšu sāka piegriest vērību graudkopībai un linkopībai, jo šo ražojumu cenas bija ļoti izdevīgas. Bet labības cenas drīz sāka

krist un Latvijā no jauna izcelās lopkopības un piensaimniecības priekšrocības. Šis virziens vēl līdz šim dominē pie mums, bet pēdējā gada cenu sabrukums draud satricināt viņa pamatus.

Runājot par piensaimniecības attīstības gaitu, svarīgi ir atzīmēt govslōpu skaita pieaugumu, piena ražības pacelšanu un pienotavu tīkla paplašināšanos. x/

Govslōpu skaits/ tūkstošos/.

1913.g.-	912,0	1926.g.	955,0
1920.g.-	768,0	1927.g.	966,6
1921.g.-	799,5.	1928.g.-	960,6
1922.g.-	810,5	1929.g.-	975,1.
1923.g.-	910,9	1930.g.-	1.026,3.
1924.g.-	905,0		
1925.g.-	915,0.		

Kā no minētiem skaitļiem redzams, tad nevienā no pēckara gadiem govslōpu skaits nav bijis tik liels kā 1930.gadā. Salīdzinot ar iepriekšējo 1929.gadu tas ir pieaudzis par 4,9% un salīdzinot ar priekš kara gadiem- par 12,53%.

Par piena ražas pacelšanu arī rūpējās mūsu lauksaimnieki. Ka šim jautājumam tiek piegriesta nopietna vērība, liecina pārraudzības biedrību skaita pieaugums. Tā lopkopības pārraudzības biedrību uz 1.aprili skaitījās:

		zēm pāraudz. atrodoš. slaucamo govu skaits.
1927.gadā	606	100.194.
1928. "	661	102.027.
1929. "	720	110.895.
1930. "	783.	123.309.

x/ Latvijas lauksaimniecība 1930.g.Valsts Stat.Pārvalde.

Pēc Latv.lauks.Centralbiedrības publicētiem lopkop.pārraudzības b-bu pārskatiem vienas/ pārraudzībā sastāvošas/gada govs caurmēra piena raža laikā no 1921.g.līdz 1930.g. uzrāda pieaugumu:

1921/22.gg.	1866 kg.	1927/28.gg.	2221.kg.
1922/23.gg.	1985. "	1928/29.gg.	2136. "
1924/25.gg.	2056. "	1929/30.gg.	2522. "
1925/26.gg.	2201. "		
1926/27.gg.	2163. "		x/

Piensaimniecības attīstības gaitu raksturo arī koppienotavu skaits, kurš dažādos gados ir bijis šāds/ tās kas sviestu ražo eksportam/:

<u>Gads.</u>	<u>Koppienotavās.</u>	<u>Privatās</u>	<u>Kopā:</u>
1923.gg.	319.	88.	407.
1924.gg.	367.	99.	466.
1925.gg.	422.	118.	540.
1926.gg.	449.	110.	559.
1927.gg.	465.	83.	548.
1928.gg.	455.	67.	522.
1929.gg.	469.	70.	539.
1930.gg.	426.	37.	463.

Pienotavu skaits visumā ir pieaudzis, izņemot 1930.gadu, kad tas nedaudz samazinājies. To var uzskatīt par veselīgu parādību, jo mazas, nīkuļojošas pienotavas ir pārvērtušās par krejošanas punktiem, kā nodaļām pie lielām modernām koppienotavām. Pienotavu skaits, kur ražo vairāk par 2000 muc.gadā ir pieaudzis:

1928.g.-	18.
1929.g.-	23.
1930.g.-	37.

Lielo pienotavu skaits pieaudzis par 60,87%.

x/Lopkopības pārraudzības b-bu gada pārskati. 1921/22-1929/30.

Visi dati runā par piensaimniecības nozares progresu; bet vēl straujāku attīstības gaitu uzrāda sviesta eksporta pieaugums, par to liecinās sekojošā tabula:

x/ Gadi.	Eksports /kg./	Vērtība/ 1000 Ls/.	No eksp.kopzumas
1913.g.	597.234.	-	%
1922.g.	955.273.	2.700.--	-
1923.g.	2902.479.	9.271.--	-
1924.g.	3666.000.	14.030.--	8,27%
1925.g.	7154.000.	30.266.--	16,86%
1926.g.	10135.000.	37.450.--	19,87%
1927.g.	10761.000.	41.267.--	18,65%
1928.g.	13006.000.	52.481.--	20,08%
1929.g.	14830.000.	58.768.--	21,46%
1930.g.	18431.000.	57.724.	23,3%

Sevišķi straujš sviesta eksporta pieaugums bijis 1930.g. t.i. par 3.600, t.jeb par 24,6% vairāk nekā iepriekšējā 1929. gadā. Eksportētā sviesta vērtība ne tikai nepieaugusi, bet pat samazinājusies no 58.768 tūkstošiem uz 57.724 tūkstošiem latu, t.i. par 1,58%. Un tomēr sviests 1930.gadā valsts eksportā ierindojies pēc vērtības otrā vietā. Vienīgi koki izvesti par lielāku zumu, t.i. par 70.861 tūkstošiem latu, kas iztaisa 29,7% no visa eksporta.

Sakarā ar sviesta eksporta pieaugumu, pieaudzis arī viņa procentualais daudzums no visa eksporta kopzumas, ko arī redzam no augšā pievestās tabulas.

Pasaules sviesta tirgū Latvija iepem redzāmu stāvokli. Pēc Romas starptautiskā Lauksaimniec. instituta datiem 1930.gadā vairāk par 1 milj.kg.sviesta izvedušas 19 valstis. /1929. x/ Latvijas ārējā tirdzniecība un tranzīts 1930.g.

gadā -18 valstis, 1928.g.17.v./

	kg.	%
1. Dānija	168.989.000.	31,34.
2. Jaunzelande -	95.150.000.	17,65.
3. Austrālija-	57.338.000.	10,64.
4. Holande-	41.909.000.	7,78.
5. Zviedrija-	26.697.000.	4,46.
6. Irija -	26.678.000.	4,95.
7. Argentīna-	22.165.000.	4,11.
8. Latvija-	18.430.000.	3,41.
9. Somija-	17.112.000.	3,17.
10. Igaunija-	14.066.000.	2,61.
11. Polija-	12.117.000.	2,24.
12. Anglija-	9.538.000.	1,77.
13. Lietava-	7.357.000.	1,36.
14. P. Krievija-	6.839.000.	1,27.
15. Francija-	5.486.000.	1,02.
16. Austrija-	1.865.000.	0,35.
17. Ungarija-	1.556.000.	0,29.
18. Z. A. S. V. -	1.346.000.	0,25.
19. Beļģija-	1.201.000.	0,23.
Pārējās valstis	3.326.000.	0,60.
K o p ā:	<u>539.165.000.-kg.</u>	100.%

Latvija no 11. vietas 1929. gadā pārvietojusies uz 8. vietu, pārspēdama Poliju, Somiju, Pad. Krieviju.

Pasaules sviesta eksports arī pieaudzis par 4,12% salīdzinot ar 1929. gadu, kad eksports bija 517,8 mil. kg. liels. Tādēļ arī tik zemu kritušas sviesta cenas pasaules tirgū. Par sviesta cenām ir jau rakstīts nodaļā par vispārējo cenu sabrukumu 1.4-1.6. l.p., kura atzīmētas, kādas cenas ieguvusi par Latvijas sviestu mūsu lielākā sviesta eksporta organizācija Latv. Piens. C. S.-ba. Tā par piem. jūlija mēnesī dažādos

gados iegūts caurmērā:	1928.g.	Ls. 3,93	par kg.
	1929.g.	" 3,73	" "
	1930.g.	" 3,32	" "
	1931.g.	" 2,45	" " x/

L. Piens. s-bas gada pārskati p. 1928-1930.g.

Visu šo gadu sviesta cenas pasaules tirgū stāv daudz zemāk nekā citos gados. Ņemsim piemēram Kopenhagenas sviesta kotācijas tabeli, un salīdzināsim cenas dažādos gados/latos par kg./:

	<u>1931.g.</u>	<u>1930.g.</u>	<u>1929.g.</u>	<u>1928.g.</u>
Janvaris	3,08.	4,01.	4,50	4,12.
Februāris-	3,40	4,06	4,50	4,45.
Marts-	3,11	3,85	4,09	4,58.
Aprīlis-	2,80	3,15	3,78	4,22.
Māijs-	2,69	3,01	3,87	4,05.
Jūnijs-	2,69	3,19	3,98	4,01.
Jūlijs-	2,65	3,56	4.--	4,27.

Jūlija sākumā cenas sāka uzlaboties, un pasaules tirgū radās rosība, bet uz īsu laiku. Jau pēc nedēļas kotēja atkal zemākas cenas. Straujš cenu uzliesmojums parādījās augusta mēneša vidū, un 20. augustā Kopenhagenā sviestu kotēja uz Ls. 3,05 par kg. Arī tagad tas nav uzskatāms par ilgstošu parādību, jo nav nekādu izredžu uz pastiprinātiem pieprasījumiem sviestu importejošās valstīs.

Vācijas sviesta imports stipri samazinājies salīdzinot ar pag.g.:/mil.kg/

	<u>1931.g.</u>	<u>1930.g.</u>
Janvaris-	7,76	11,25
Februāris-	7,76	8,00
Marts-	6,91	8,76
Aprīlis-	7,26	9,65
Māijs-	8,74	10,57
Jūnijs-	8,10	10,69.

Pasaules galvenais sviesta tirgus ir bagatīgi apgādāts ar koloniju sviestu. Sevišķi tas sakams par Angliju. Lai novietotu savu ražu Dānija un citas Eiropas eksporta zemes pūlās meklēt noņēmējus Vācijā, Francijā un citur. Tas laupa visas iespējamī-

bas uz sviesta cenu celšanos. Bez tam vēl viens faktors spēlē lomu pie cenu sabrukuma un tas ir- patērētāju samazinātas pirkšanas spējas.-

Šādā neapskaužamā stāvoklī patlaban atrodas mūsu svarīgākā ražošanas nozare.

Turpmāk apskatīsim valsts pretīmnākšanu lauksaimniekiem un šīs nozares atbalstīšanu.

b/ Sviesta ražošanas aizsardzība.

Pagājušā gada augusta mēnesī tika izdots likums tieši zem nosaukuma "Noteikumi par sviesta ražošanas veicināšanu". Pēc šī likuma Zemkopības Ministrija izsniedz piemaksas sviesta ražotājiem par sviestu, nodotu Z.M-jā registrētām pienotavām sākot ar 1930.g. 1.aprili. Par 1 kg.I. šķiras sviesta, kas ražots Zemgales, Kurzemes un Vidzemes pienotavās piemaksā 20 snt., bet par katru kg.I. un II. šķiras sviesta, kas ražots Latgales pienotavās- 30 snt.^{x/}

Šos noteikumus papildināja ar instrukciju. Piemaksas piena piegādātājiem bija jāizdara kooperatīvu piens.s-bu valdēm, bet nekooperatīvo organizāciju un privatpersonu pienotavu piena piegādātājiem- vietējām pašvaldībām.

Sviesta piemaksām bija atvēlēti 2 1/2 mil.latu pag.budžeta gadā.

Šis likums tika izvests dzīvē, kāmēr tika izsmelta visa atvēlētā piemaksu summa. Šinī gadā šim mērķim atvēlētās x/ 1930.g.Lik.un Min.Kab.not.Krājums 129.

summas budžetā nav, tādēļ šis likums vairs netiek realizēts.

Lopkopības veicināšanai vispār katru gadu budžeta kārtībā tiek nozīmētas atsevišķas summas, kā vaislas lopu punktu uzturēšanai, lopu pārraudz. biedrību pabalstiem, lopbarības iegādāšanas pabalstiem u. tml. Piem. no pārskata par Z. Min. lauksaimniecības pārvaldes darbību 1929/30. g. redzam kādas zomas tika izsniegtas lopkopības veicināšanai:

Rīgas centr. vaislas punkta uzturēšanai . . .	Ls. 14.315,30
Pabalstiem lopu audzēt. un pārr. b-bām . . .	" 126.000.--
" vaislas lopu registrēšanai un ciltsgrāmātu sastādīšanai . . .	" 10.000.--
" vaislas lopu iegādāšanai . . .	" 99.993,24
" piensaimn. punktiem Latgalē . . .	" 30.000.-- _{x/}
" lauksaimn. lopbar. iegādāšanai . . .	" 1.236.151,56.

Šāda veida pabalsti tiek izsniegti katru gadu.

Atgriežoties tieši pie sviesta ražošanas veicināšanas, jāmin visi tie līdzekļi, ar kuriem valsts centusies nostādīt sviesta ražošanu uz racionāliem pamatiem. Tagadējā laikmetā eksportsviesta ražošanā visnopietnākā vērība piegriežama ražojumu kvalitātei. Visa pasaule rūpīgi strādā pie visu ražojumu kvalitātes pacelšanas, izlīdzināšanas un standartizēšanas. Tādēļ arī mums jā rūpējās un jāgādā par mūsu galvenās eksportpreces - sviesta-kvalitātes izkopšanu un pacelšanu.

x/Pārskats par lauksaimniec.pārv.darbību 1929/30.budžeta gādā. 8.l.p.

Jau sākot ar 1922.gadu, t.i. kad sāka palēnam attīstīties pie mums sviesta eksports, valdība pastāvīgi izdeva dažādus likumus un noteikumus par pienotavu ierīkošanu, registrāciju, par eksportsviesta kontroli u.tml. Ejot laika garam un kulturas prasībām līdz, šie likumi un noteikumi vienmēr tiek paplašināti un papildināti. Es minēšu tikai dažas pamatprasības, ko šie likumi jaunākā redakcijā uzstāda, un kuras nodrošina ražojumu kvalitāti.

Tā, likumā par eksportsviesta kontroli un izvešanu uz ārzemēm noteikts, ka viss no Latvijas uz ārzemēm eksportējamais sviests obligatoriski kontrolējams, pārbaudot sviesta dabīgumu, izturību, pastērizācijas labumu un ūdenssaturu. x/

Šo uzdevumu veic valsts eksp. sviesta kontrole, kura darbojās no 1922.gada oktobra mēneša.

Visas pienotavas, kas ražo sviestu eksportam, ir registrējamas Zemkop. Ministrijā. Registrācijas ziņojumam jāpieliek klāt pienotavas skice, lai sviesta kontroles pārstāvji pārlicinātos, vai tās pēc sava stāvokļa ir piemērotas ražošanai- eksportam, xx/

Visu Zemkop. Ministrijā registrēto pienotavu eksporta sviesta izturību pārbauda ne mazāk kā 4 reizes gadā. Pieno-

---

x/ V.V.1929.g. 4/V.
xx/ V.V.73,1931.g.31/III.

notavām un to vadītājiem, kuru sviests izrādījis lielāko izturību, eksportsviesta kontrole var izsniegt goda gļādas.

Valsts saldetavā tiek izdarīta sviesta novērtēšana.^{x/} Tas jāizdara ne agrāki par 24 stundām un ne vēlāk par 3 dienām pēc sviesta ievietošanas saldetavā. Pamatojoties uz sviesta kontroles brāķeru novērtējuma, sviestu iedala 3 šķirās, I. un II. sviestu šķiras sviestu apzīmē ar attiecīgām kontrzīmēm.

Par sabiedrību un privāto pienotavu ierīkošanu, atvēršanu un sanitāro kārtību pastāv specialie noteikumi, kur sīki atzīmēts pienotavu telpu ierīce higiēniskie apstākļi un sanitārā kārtība. Pienotavas, kas izbūvētas pirms šo noteikumu izdošanas un kuras nesaskan ar min. noteikumiem, ir pārbūvējamas 4 gadu laikā pēc noteikumu izsludināšanas.^{xx/}

Vissvarīgākais noteikumu pants, kas attiecas uz visām pienotavām, ir izturības vērā ņemšana sākot ar 1930. g. 1. septembri. Izturības atvilkumi sākumā bija stipri jūtami un apm. 1/6 daļa no I. šķ. sviesta iegāja II. šķirā. Bet pamazām pienotavām piemērojoties jaunām prasībām, no I. šķ. izkrita tikai 4%.

Kā intensīvu piensaimniecības veicināšanu no valsts puses ir jāuzskata pienotavu kreditēšana. Pakavēsimies pie šī jautājuma apskatīšanas.

---

x/ V.V. 73.1931. g.

xx/ V.V. 135.1927. g.

c/ Kredīti pienotavām.

Starp Valsts Zemes Bankas kredītiem lauku rūpniecībai ļoti svarīgu vietu ieņem pienotavu kredīti.

Gandrīz visas Latvijā pastāvošās pienotavas ir dabūjušas Zemes Bankā aizņēmumus. Piemēram pag. 1930. gadā banka kreditējusi 465 pienotavas, bet eksportam sviestu ražo tikai 463 pienotavas, tā tad kredīti tika izsniegti arī mazākām pienotavām, kas nemaz nestrādā eksportam. Aizdevumi pienotavām uz 1/I. 1931. g. sadalās šādi: ^{x/}

	<u>Vidzemē.</u>	<u>Kurzemē</u>	<u>Zemgalē</u>
Mašīnām un ierīcei.	3.475.518,58	1.183.716,20	1.746.521,13
Spēkbarībai.	176.063,93.	52.516.--	57.156,75
Sugas bulļiem.	22.500.--	3.000.--	--
Māksl. mēsl.	603.316,89	337.169,12.	550.994,79
Izpirkšanas maksas.	282.478,57	64.224,98	68.272,70
Nokav. maksājumi	30.129,84.	9.745,16	15.509,77
	<u>4.590.007,81</u>	<u>1.650.371,46</u>	<u>2.440.455,14.</u>

	<u>Latgalē</u>	<u>K o p ā:</u>
Mašīnām un ierīcei	584.746,83	6.992.502,74.
Spēkbarībai	1.882.--	287.618,68.
Sugas bulļiem	--	25.500.--
Māksl. mēsliem	55.245,71	1.546.726,05
Izpirkšanas maksas	2.792,69	415.655,35
Nokav. maksājumi	2.192,57	59.690,93
	<u>646.859,80</u>	<u>9.327.694,21.</u>

Tā tad, atbalstot piensaimniecības attīstību, valsts kreditējusi pienotavas, kuŗu parādi uz 1/I.1931.g.līdzinājās Ls.9,3 miljoniem, starp kuriem Ls.6,9 mil. tieši pienotavu mašīnu iegādei un ierīcei. Pārējie aizņēmumi ņemti lauku saimniecību saimniekošanas vajadzībām uz īsu laiku un tos pamazām dzēš. Pienotavu ierīcei un mašīnām aizdotie 6,9 mil.latu tiek izsniegti uz samērā labvēlīgiem noteikumiem, ņemot 6%, bet faktiski 4% ar 13 1/2 gadu deļdējumu. Uz priekšu paredzēts agrāki izsniegtos ilgtermiņa aizdevumus aplēst faktiski ar 2%, pārvēršot šos aizdevumus 18 gadu ilgus aizdevumus. No jauna izsniegtie aizdevumi ierīcei vien tiek izsniegti kā līdz šim uz 13 1/2 g. Bez tam Latgales un Ilukstes apriņķa pienotavām pirmos seši gados izsniegs aizdevumus bez procentiem, vienīgi rēķinot 1/2% pārvaldes izdevumiem. Tā pat veicinot pienotavu apvienošanas, to pienotavu, kas pievienojusies citai, var atsvabināt trīs gadus no procentu maksāšanas. Izpirkšanas maksa maksājama 41 gad.par 2% gadā. Tā tad gadskārtējie maksājumi Zemes Bankai uz pienotavām smagi negulstās.

J.Bokalderis "Ekonomistā Nr.7" aizrāda ka pēc viņa aprēķiniem pienotavu parādu kopzuma/ 6,9 mil.Ls./nēesot par augstu salīdzinot ar pienotavu apgrozījumiem, un pieved tabulu, kur ir aprēķināts parādu zuma uz 1 ha zemes un uz 1 mucīņu sviesta. x/
x/ "Ekonomists" 1931.g.Nr.7.

	Uz 100 ha lauks. zemes Ls.	Uz 1 muc.sviesta. Ls.
Vidzemē/ vidēji/	237.	17,83
Kurzemē	165	25,86
Zemgalē	196	19,00
Latgalē	53	35,16
Visā Latvijā vidēji	<u>167</u>	<u>20,04</u>

Aizdevumu summa uz zināmu zemes vienību iznāk lielāka tur, kur vairāk pienotāvu un kur piensaimniecība vairāk attīstījusies, kā piem. Madonas/ Ls.299/, Cēsu/ 275.-/, Bauskas/Ls.274/, Rīgas/ 238/ un Jelgavas/ 226/ apriņķos. Parādu summa uz 1 mucīņu sviesta minētos apgabalos rāda ka šo apriņķu pienotavas necieš no parādu nastas:

Madonas apr.	Ls.16,94	uz 1 muc.sviesta.
Bauskas "	" 19,65	" " " "
Rīgas "	" 20,94	
Jelgavas "	" 20,67	

Cita aina ir Latgalē, kur iznāk uz 1 muc.sviesta vidēji Ls.35,16 liels aizņēmums, kad Zemgalē tas līdzinājas Ls.19.- Vidzemē -Ls.17,83 un Kurzemē Ls.25,86. Dažām pienotavām, kā piem.Daugavpils un Ludzas apriņķos parādu nasta var izrādīties par smagu.

Visumā tomēr jāsaprot, ka pateicoties atvēlētiem kreditiem, mūsu pienotavas ar katru gadu vairāk un vairāk modernizējas, piemērojas jaunlaiku prasībām. Tas dod iespēju ražot lētāki un dot augstākas kvalitātes preci. No statistiskiem datiem redzams, ka ar katru gadu pieaug tvaika un motora pie-

notavu skaits, bet tās pienotavas, kas tiek iedarbinātas ar rokām, ar katru gadu pamazām iznīkst.

<u>Gadi</u>	<u>Rokas pien.</u>	<u>Tvaika pien.</u>	<u>Motora pien.</u>
1924.g.	230	62	7
1925.g.	267	78	8
1926.g.	220	118	49
1927.g.	138	182	96
1928.g.	109	213	112
1929.g.	74	236	118
1930.g.	59	248	119
1931.g.	52	257	146. x/

Cita veida pienotavas ir maz. Visvairāk, kā redzams, tvaika pienotavu, pa atsevišķiem gabaliem viņi sadalās šādi:

/1931.g./	Vidzemē	139
	Zemgalē	69
	Kurzemē	42
	Latgalē	7

Pienotavu apgrozījumi arī ar katru gadu pieaug. Tā pie sviesta kontroles rezultātiem:

			<u>1930.g.</u>		<u>1929.g.</u>	
1-100 muc. sviesta nod.			56 pienot.		63	pien.
101-200	"	"	42	"	55	"
201-300	"	"	46	"	66	"
301-400	"	"	33	"	69	"
401-500	"	"	59	"	41	"
501-600	"	"	28	"	30	"
601-700	"	"	22	"	20	"
701-800	"	"	20	"	20	"
801-900	"	"	18	"	18	"
901-1000	"	"	15	"	15	"
Pāri par 1000	"	"	124	"	91	"
			463 pienot. x/		488 pienot.	

Pārī par 2.000 mucīņu nodevušas 37 pienotavas pret 23 pienotavām 1929.gadā un 18 pienot. 1928.gadā.-

x/ Latvijas lauksaimn. 1930.gadā.
 xx/ Valsts eksport sviesta kontroles biļet. Nr. 13. 1931.g.

Bez aizdevumiem pienotavu mašīnām un ierīcei, banka jau vairākus gadus izsniedz aizdevumus spēkbarības iegādāšanai. Pag.1930.gadā, kā no zemes bankas pārskata redzams, šo aizdevumu summa samērā nebija liela - 573,9 tūkstoši latu, ko bija pieprasījušas 86 pienotavas, tas izskaidrojams ar to, ka pag. gads bija bagāts ar lopbarību. Bet iepriekšējā 1929.gadā, kad visur vēl bija manāmas 1928.gada neražas sekas, pēc minētā veida aizdevuma bija griezušās 359 koppienotavas un saņēmušās ap 3 mil.latu. Līdz 1931.g.1/I.minētam mērķim bija izsniegts 8 mil.latu 517 pienotavām. Šo aizdevumu izsniedz uz īsu termiņu, ne ilgāku par 8 mēnešiem, puse jāatmaksā pēc 4 mēnešiem. Šos aizdevumus kārtīgi atmaksā un uz 1/I.1931.g. parādu atlikums, kā no augšējās tabeles redzam, skaitījās Ls.291,8 tūkst.no 67 pienotavām.^{x/}

Bez tam, kā piensaimniecības atbalstīšanai sniegtie kredīti ir uzskatāmi aizdevumi sugas lopu pirkšanai.

Līdz 1/I.1931.gadam bija izsniegts Ls.224,2 tūkstoši, parādu atlikums uz 1/I.1931.g.līdzinājās Ls.217.258.-

Ar pienotavu starpniecību Zemes Banka izsniedz arī aizdevumus mākslīgo māslu pirkšanai. Visvairāk šī kredīta veidu izlietojusi Vidzeme, tad Zemgale, tad Kurzeme un vismazāk /55 tūkst.īatu/ Latgale, jo lauksaimniecība tur atrodās uz zemākas attīstības pakāpes un mākslīgo māslu pielietošana
^{x/}Zemes Bankas gada pārskats.

nav tik plaši izplatīta. Tādēļ pēc šī veida aizdevuma pieprasījums Latgalē ir mazs.

5. BEKONA RAŽOŠANAS VEICINĀŠANA.

a/Bekona ražošanas attīstība.

Pēckara gados Latvijas lauksaimniecībā valdīja lopkopības-
piensaimniecības virziens. Līdz ar straujo sviesta ražošanas
un tā eksporta attīstību, attīstījās arī bekona audzēšana
un eksports, bet ne uz ilgu laiku. Pēdējos gados bekona ra-
žošana manāmi atslābusi. Pēc valsts statistiskās pārvaldes
ziņām šīs lauksaimniecības nozares attīstības gaita ir šā-
da:

<u>Gadi</u>	<u>Eksports</u>	<u>Cūku skaits</u>	
1925.g.	T. 1053	Ls. 2.309.000.--	497.000
1926.g.	3043	" 5.774.000.--	521.000
1927.g.	3968	" 5.879.000.--	534.000.
1928.g.	1547	" 2.368.000.--	535.000
1929.g.	798	" 1.493.000.--	387.000
1930.g.	1782	" 2.499.000.--x/	522.700. xx/

Visvairāk bekona ticis izvests 1926. un 1927. gados, t. i.
pāri par 3000 tonnam gadā, un par viņu saņemtā vērtība pār-
sniedza 5 mil. latu gadā. Minētos divi gados pasaules tirgū
par bekonu maksāja labas cenas; bekona ražošana atmaksājās
un deva zenturiem prāvus ienākumus. Stāvoklis drīz mainījās
pateicoties cenu sabrukumam. Tā eksportcenas par Latvijas
I. šķiras bekonu Rīgā līdzinājās: 1926. gadā Ls. 2,21 par 1 kg.
dzīvsvarā, 1927. gadā " 1.78 " " "
x/Latvijas āreja tirdzniecība un tranzīts. xx/Latvijas
lauksaimn. 1930. g.

Lai gan cenas ar 1928.gadu sāka atkal uzlaboties un 1929. gadā uzcēlās uz Ls.2,25 par kg., tomēr mūsu bekona eksports sakarā ar cūku skaita samazināšanos bija stipri sašaurinājies. Tas vedams sakarā ar barības trūkumu 1928.gadā. Tā cūku skaits no 534 tūkstošiem tonnu 1927.gadā- nokrita uz 387. tūkstošiem tonnu 1929.gadā un bekona eksports no 3.968 t. uz 798 t.

Tiklīdz lauksaimnieki atspirga pēc 1928.gada postījumiem un sāka atkal piegriesties bekona cūku audzēšanai/1930.g.- 522.700 cūkas/, cenas sāka atkal strauji krist:

Bekona cenas Londonā^{x/} /latos par 100 kg./

Janvaris	242	136
Februāris	234	123
Marts	221	136
Aprīlis	233	157
Maijs	208	114
Jūnijs	200	
Jūlijs	174	
Augusts	194	
Septembris	177	
Oktobris	153	
Novembris	164	
Decembris	138	

Pēdējos mēnešos cenas bekonam uz pasaules tirgus vienmēr ir ļoti zemas. Sevišķi zemi tās nokrita jūnija mēnesī. Tā piem.š.g.13.jūnijā Londonā notika cenu pazeminājums Latvijas bekonam uz 34-40 snt. par 1 cwt./85-99 snt. par kg./Pēc tam cenas mazliet uzlabojās, bet uz noteiktu cenu celšanos cerību pagaidām nav.

Sakarā ar patreizējo bekona ražošanas neatmaksāšanos
x/ Valsts Stat.pārvaldes mēneša biļeteni.

cūkkopība pie mums nav uzplaukusi. Salīdzinot dažādas valstis, redzam, ka uz 100 ha aŗamzemes cūku skaits ir šāds:

Dani jā	117	cūkas
Vāci jā	92	"
Lietavā	52	"
Latvi jā	36	"
Polijā	35	"

Pēc valsts statistiskas pārvaldes sakopotiem grāmatvedības datiem cūkkopības izdevumi un ieņēmumi uz 1 saimniecību 1928/1929. gadā sastādas no sekojošiem posteņiem:^{x/}

1/ A. Izdevumi

2/ B. Ieņēmumi

Barība	Ls. 671,20
Darba spēks	" 223,15
Iepirkti sivēni	" 32,36
Dažādi tek. izdev.	" 10,27
Amortizācijas	" 23,82
Cūku vērt. samazin.	" 37,91
Vispār. izdev.	" 32,48
	<u>Ls. 1031,19</u>

Pārdot. ražojumi	Ls. 398,29
Ražoj. saimn. vaj.	" 404,48
Dažādi ieņēmumi	" 5,23
Kūts mēsli	" 74,75
	<u>Ls. 882,75</u>
Zaudējums	" 148,44

Saimniekošanas rezultāti - zaudējums uz saimniecību Ls. 148.- Tas protams nenozīmē, ka cūkkopība jāsašaurinā vai jāizbeidz. Tas nozīmē tikai to, ka cūkkopība ir labāki jānostāda. Labāki jāiekārto kopšana, ēdināšana, pārdošana, tas samazinās ražošanas pašizmaksu.

Grāmatvedības rezultātu gala iznākumā ražošanas pašizmaksas par 1 kg. dzīvsvārā bija: 1927/28. g. Ls. 1,10
1928/29. g. " 1,40
1929/30. g. " 1,44^{xx/}

x/ Grāmatvedības rezultāts 1927/28- un 1928/29. g.

xx/ Latv. lauks, 1930. gadā.

Pastāvot zemām cenām uz pasaules tirgus, lauksaimnieki spiesti pārdot bekonu zem pašizmaksas./C.S. "Konzums" š.g. jūlija mēnesī maksāja par bekoncūkām līdz Ls.0,56 par dzīvsvāra kg./Latvijas bekona cenas ir zemākas par citu lauksaimniecības valšķu bekona cenām, piem. š.g. augusta mēn. beigās Londonā bekona cenas bija šādas:

Irijas bekons	68 -84	sh/-	par	cwt.
Dānijas "	66 -70	"	"	"
Zviedrijas "	61-66	"	"	"
Holandes "	52-61	"	"	"
Igaunijas "	58-59	"	"	"
Latvijas "	55-56	"	"	"
Polijas "	45-56	"	"	"

Redzam ievērojamu cenu starpību. Tādēļ ja mēs gribam iekarot sev stāvokli pasaules tirgū ir nepieciešami rūpēties par savu ražojumu kvalitātes pacelšanu un standartizēšanu.

b/ Bekona ražošanas aizsardzība.

Pēc augšā pievestiem datiem var spriest, ka bekona ražošana Latvijā atrodās kļūmīgā stāvoklī. Lai novērstu bekona ražošanas galīgu sabrukumu, valdība pag.gadā izstrādāja un izdeva noteikumus par cūkkopības veicināšanu.

Noteikumu saturs ir šāds: Ja Latvijas bekona cena Londonas tirgū noslīd zem 86 sh/- par centneru/50,8kg/, valsts piemaksā par katru pirmo trīs pakāpju šķiru cūku Ls.15.-, ja cena krīt zem 82 sh/-, tad piemaksa līdzinās Ls.20.-par cūku. x/

Instrukcijās pie šiem noteikumiem tuvāki apzīmēta cūku pieņemšanas kārtība un formalitātes, cenu aprēķins samērā ar svaru un kvalitāti u.t.t. Valsts piemaksas sāka izsniegt sākot ar 1. augustu 1930. gadu un piesūtīja lauksaimniekiem caur pagasta valdēm vai pastu. Tā kā cenas visu pagājušo gadu un šogad turpināja krist, valdībai nācas izsniegt piemaksas. 1930/1931 budžeta gadā cūkkopības veicināšanai bija atvēlēti Ls. 600.000.-, kas arī ticis izsniegts kā piemaksas bekonam. Šinī, 1931/1932. g. budžeta gadā piemaksām bekonam ir atvēlēta mazāka summa - Ls. 475.000.-

Šī gada jūlija mēnesī tika pieņemts jauns cūkkopības veicināšanas likums. Tas visumā nav tik izdevīgs kā iepriekšējais: pēc šī likuma valsts piemaksas ^{zēn} izsniegtas par katru bekona tipa cūku, kas nodota eksportkautuvēm Ls. 10.- apmērā, ja cenas Londonas tirgū nokrīt zem 75 sh/- par centneru un Ls. 15.- apmērā, ja cena nokrīt zem 70 sh- Turpretīm, ja cena pārsniedz 85 sh/-, tad 50% pārsnieguma ieskaitāmi sevišķā fondā varbūtējām vēlākām piemaksām.^{x/}

Līdz ar šo likumu cūku audzētāju stāvoklis pasliktinas, jo pirmkārt samazinātas piemaksa / līdz šim Ls. 20.-- par cūku/, otrkārt pazemināta norma no kuņas piemaksu sāk izsniegt / līdz šim 86 sh/- / un treškārt atmests kvalitātes princips. Trūkst audzinoša viedokļa. Līdz šim izsniedza pie-

---

x/ V.V. 1931. g. Nr. 167.

maksas tikai par triju I. šķiras pakāpju bekona cūkām, tagad par visām cūkām.

Samērā labākas cenas ir ieguvuši lauksaimnieki par sugas cūciņu eksportu uz Pad. Krieviju, kuŗu organizēja C.S. "Konzums" un Valmieras eksportkautuve. Līgums bija noslēgts par 7000 cūciņu eksportu. Par šīm cūkām zemturi ieguva 90-100 snt. par dzīvsvāra kilogrammu.

6. LABĪBAS RAŽOŠANAS AIZSARDZĪBA.

1930. gada jūlija mēnesī 81. panta kārtībā tika izdots tā saucamais cieta cenu likums, uz kura pamata valdībai jāuzpērk par noteiktām cenām no lauksaimniekiem labība. Vispirms apskatīsim kādā stāvoklī atrodās labības ražošana un labību cenas Latvijā.

a/ Labības ražošana Latvijā.

Mūsu lauksaimnieciskā politikā pastāv divas problēmas - maizes labību problēma un lauksaimniecības kvalitātes produktu problēma. Kamēr piensaimniecības ražojumu, resp. kvalitātes preču eksports attīstījās sekmīgi, maizes labības problēma it kā nebija tik sāpīgi sajūtama. Mēs importējām labību un maksājām par to ar iepēmumiem, no kvalitātes produktu eksporta. Bet iestājoties nelabvēlīgai konjunkturai pēdējo eksportā, stāvoklis mainījās un maizes labības ražošanas problēma parādījās uz dienas kārtības.

Runājot par lauksaimniecības ražojumu cenām, jāsaprot, ka tās noteic pasaules labības tirgus. Bet mūsu lauksaimniecība, kas vēl neatrodās uz vajadzīgā attīstības līmeņa, tā pat kā citas Eiropas valstis ir spiesta aizsargāties no aizjūras lauksaimniecības valstu konkurences.^{x/} Neskatoties uz to, ka Latvijā ir lauksaimniecības zeme, pagājušos gados mēs esam importējuši lielus vai rumus maizes labības kā rudzu, tā kviešu: /tonnās/

<u>Rudzi</u>	<u>1927.g.</u>	<u>1928.g.</u>	<u>1929.g.</u>
Raža	258.800.	214.900	241.300
Imports	53.279	82.424	126.499
<u>Kvieši</u>			
Raža	71.700	68.000	63.500.
Imports	46.016	57.978	74.865. ^{xx/}

Ražu skaitļi pat svārstījās uz leju, bet importa skaitļi auguši. Lauksaimniecības kvalitātes produktu cenām sabrūkot, pacēlās jautājums par labības ražošanu. Ari labības cenas visā pasaulē noslīdēja ārkārtīgi zemu. Diagrammas par labības cenu krišanos es pievedu 12. l.p.

Tas bez šaubām atsaucās uz mūsu labības tirgu. Tā sīktirdzniecības cenas 1929 un 1930.gados bija dažādos mēnešos šādas: /Ls. par 100 kg./

	<u>Rudzi</u>		<u>Kvieši</u>	
	<u>1929.g.</u>	<u>1930.g.</u>	<u>1929.g.</u>	<u>1930.g.</u>
Janvaris	26,77	20,75	31,32	29.-
Februāris	27,81	19.--	32,48	28.-
Marts	28,30	17.--	32,83	28.-
Aprīlis	28,43	16.--	32,72	28,50
Maijs	27,63	15.50	33,18	28.--
Jūnijs	26,42	15.--	32,04	27,50

x/A. Zalts Ekonomists Nr. 9. 1931.g.
xx/Latv. arēja tirdzn. un tranzīts.

	<u>1929.g.</u>	<u>1930.g.</u>	<u>1929.g.</u>	<u>1930.g.</u>
Jūlijs	25,59	14,50	32,53	26.--
Augusts	24,57	17.--	31,41	27,50
Septembris	23,88	18.--	30,71	27,50
Oktobris	22,34	18.--	29,82	26,50
Novembris	21,81	17,50	28,85	24,60
Decembris	21,15	17,65	29,60	23,70 x)

No šiem datiem gūstam skaidru ainu cik noteikti 1930.gada sākumā sāka krist kā rudzu tā kviešu cenas. Tā piem.1929.gada maija mēnesī rudzi maksāja Ls.27,63, 1930.g.tai pašā mēnesī Ls.15.--, t.i.gandrīz uz pusi. Par šādu cenu mūsu lauksaimnieki vēl rudzus neražo,tā nokritusi bija jau zem pašizmaksas. Runājot par labības pašizmaksu,kas ir ļoti relatīvs jēdziens, jāsaka,ka viņas aprēķini stipri dažādi. Pēc lauksaimniecības grāmatvedības rezultātiem lauksaimniecības ražojumu pašizmaksa 1929/1930.g.iznāca šāda/latos par 100 kg./:

	<u>Rudzi</u>	<u>Kvieši</u>
Vidzemē	32,37	43,75
Kurzemē	20,76	25,31
Zemgalē	18,47	27,89
Latgalē	23,14	44,00
Latvijā vidēji	<u>23,51</u>	<u>29,37</u>
	<u>Mieži</u>	<u>Auzas</u>
Vidzemē	18,20	15,56
Kurzemē	13,77	11,36
Zemgale	12,56	9,85
Latgale	19,23	14,91
Latvijā vidēji	<u>15,05</u>	<u>12,94</u>

Ražošanas pašizmaksa 1929/1930.saimniecības gadā izrādījies mazāka nekā iepriekšējā 1928/1929.gadā kad 100 kg.

izmaksāja vidēji Latvijā:

Rudziem	Ls. 28,10	/23,51/
Kviešiem	" 25,47	/29,37/
Miežiem	" 27,78	/15,05/
Auzām	" 21,67	/12,94/

Starpība ir ievērojama. Izskaidrojams tas ir ar bagātāku ražu 1929/30. s. gadā. Kvieši, kas nebija tik labi padevušies izmaksāja dārgāk.

Visaugstāko labību ražu tomēr izdevās mūsu lauksaimniekiem iegūt 1930. gada rudenī: / no 1 ha kvintalos/

<u>Gadi</u>	<u>Rudzi</u>	<u>Kvieši</u>
1909/13. g.	9,29	12,35
1920. g.	6,08	6,69
1921. g.	11,56	11,48
1922.	7,35	9,15
1923.	10,50	12,90
1924.	7,50	10,60
1925.	11,88	14,22
1926.	6,17	10,79
1927.	10,13	13,44
1928.	8,37	11,38
1929.	10,13	10,93
1930.	<u>13,73</u>	<u>17,04</u>

Redzams, ka nevienā no pēckara gadiem tik laba raža vēl nav pie mums bijusi, un neskatoties uz to viņa nesasniedza daudzu citu valšņu ražu: / arī 1930. gadā/:

	<u>Rudzi</u>	<u>Kvieši</u>
Danija	16,9	28,6
Holande	15,7	23,3
Vācija	16,4	20,1
Zviedrija	20,3	23,1.

kur arī bijusi laba raža.

Iegūstot lielākas ražas, pašizmaksa samazinās. To mēs

N
ru

redzam te pat mūsu zemē, salīdzinot piemēram Latgali un Zemgali:

	I.	II.
Kviešu raža	21,22	27,80
" pašizmaksa	44,00	17,66

Ņemot arī zemākās pašizmaksas cenas, redzam ka tirgus cenas 1930.gada pavasarī bija stipri zemākas. Tas bija viens no apstākļiem, kas pamudināja valdību stāties pie labības ražošanas aizsardzības. Otrs svarīgs iemeslis, kas spieda to darīt - pastiprināts labības imports, kas plūdināja valūtu lielos apmēros uz ārzemēm, bet pašu ražotai labībai nebija nopēmēju.

Imports / mil.Ls./

	<u>1921-25.g.</u>	<u>1929.g.</u>	<u>1930.g.</u>
Kvieši	9,0	21,2	15,7
Rudzi	8,7	27,1	8,2
Mieži	0,7	8,7	1,0
Auzas	1,4	9,5	0,16 x/

Sevišķi daudz ticis importēts 1929.gadā, kad lauksaimniecības ražojumu importa vērtība līdzinājās 106 mil.latu pret 80 mil. 1928.gadā un 58 mil.latu 1927.gadā.

b/ Cieto cenu likums.

Visi minētie apstākļi spieda valdību nākt ar jauniem ierosinājumiem un priekšlikumiem, kas varētu pasargāt lauksaimniekus no viņu grūtā stāvokļa. Demokrātiskais centrs iesniedza labības monopola projektu, Latgales deputāti nāca ar saviem priekšlikumiem par lauksaimniecības veicināšanu, x/Latvijas arēja tirgzn.un tranzīts 1930.g.

Zemnieku Savienība atkal ar saviem. Beidzot tika pieņemts Zemnieku Savienības izstrādātais likumprojekts, kas tika izdots 1930. gada 31. jūlijā,^{x/} zem nosaukuma "noteikumi par maizes labības tirgus regulēšanu", kura saturs šāds:

1. Uz Zemkopības Ministrijas priekšlikuma, Ministru Kab. izdod saistošus noteikumus par ārzemes un iekšzemes maizes labības samēriem un noteic miltu procentu izmērā. Tas nosakāms 1 mēnesi uz priekšu.

2. Zemkop. Min. pieņem lauksaimnieku ražoto maizes labību, kas pārsniedz viņu saimniecības sēklas un pārtikas normu. Labību lombardē Latvijas bankā.

3. Ministru Kab. nosaka minimalās cenas lombardējamai labībai, sakarā ar tās pašizmaksu.

4. Par lombardējamo labību var izsniegt avansus. Starpību starp izsniegto avansu un pārdošanā iegūto cenu Zemkop. Min. izmaksā labības īpašniekiem.

5. Uz sevišķas vienošanas pamata Zemkop. Min. 6 mēn. laikā var izsniegt labību ražotājiem atpakaļ, pret avansa atmaksu.

6. Rudzus un kviešus un to pārstrādājumus importēt var tikai tie, kas iepirkuši iekšzemes labību no valdības zinamā daudzumā. Par izņemtās labības daudzumu Zemk. Min. izdod apliecības.

7. Tie kas nodarbojas ar labības tirdzniecību, glabāšanu,

---

x/ Lik. un Min. Kab. not. krāj. 1930. g. 123.

pārstrādāšanu, jāregistrē Zemk. Ministrijā viņu rīcībā esošās labības krājumus.

8. **Tos** kas pārkāpj visus min. noteikumus, soda līdz 5000.- Ls.

9. Instrukcijas izdod Min. Kabinets.

10. Šie noteikumi stājas spēkā ar izsludināšanas dienu.

-Šim likuma sekoja vairāk noteikumi un rīkojumi. Pārstrādājamo iekšzemes un ārzemes labību samēri tika vairāk kārt mainīti. Ar 1930. g. /Lik. un Min. Kab. noteik. Nr. 127/ noteikumu šis samērs tika nosacīts uz 50% Min. Kabineta izdotās instrukcijās par sēklas nomu bija uzstādīta 1,5 kvintāli labības uz 1 ha, par pārtikas normu 2 kvintāli maizes labības katrai personai, kuru attiecīgā saimniecība uztur vai apgādā. Lauksaimniekiem jāuzdod pagasta valdei savas ražas daudzums, sējumu platība un nodošanai paredzētie labības daudzumi. Par pieņemto labību Zemk. Min. norēķinājas ne vēlāk ka 2 mēn. pēc pieņemšanas. Zemkop. Min. nosaka iekšzemes labības standartu un cenu tabulas.

-Techniskā instrukcijā^{x/} ir tuvāki apzīmēti labības pieņemšanas tehniskā puse un uzstādīts labības standarts. Kā kviešu tā rudzu standarta pamatā ir tilpuma svārs, mitruma maksimums, tīrības %, citu sēkļu piejaukuma maksimums, bet galvenais sadalījums: kaltētā un nekaltētā labība.

Saskaņā ar labības standartu noteiktas šādas cenas:

Maizes labības cenas /latos par T./

hl. svars.		Tīrības %			
		95-97	97,1-98	98,1-99	99,1-100
Rudzi nekalts.	min. 67.	Ls. 215.--	Ls. 219,30.	Ls. 223,60.	Ls. 227,90
Rudzi kalts.	69-71.	" 240.--	" 244,80	" 249,60	" 254,40
	71,1-72	" 242,40	" 247,20	" 252.--	" 256,80
	72,1-73	" 244,80	" 249,60	" 254,40	" 259,20
	73,1-74	" 247,20	" 252.--	" 256,80	" 261,60
	74,1-75	" 249,60	" 254,40	" 259,20	" 264.--
	75,1-76	" 252.--	" 256,80	" 261,60	" 266,40
	76,1-77	" 254,40	" 250,20	" 264.--	" 268,80
Kviesi nekalts.	69	Ls. 275.--	Ls. 280,50	Ls. 286.--	Ls. 291,50
Kviesi kalts.	71-73	" 300.--	" 306.--	" 312.--	" 318.--
	73,1-74	" 303.--	" 309.--	" 315.--	" 321.--
	74,1-75	" 306.--	" 312.--	" 318.--	" 324.--
	75,1-76	" 309.--	" 315.--	" 321.--	" 327.--
	76,1-77	" 312.--	" 318.--	" 324.--	" 330.--
	77,1-78	" 315.--	" 321.--	" 327.--	" 333.--
	78,1-79	" 318.--	" 324.--	" 330.--	" 336.--
	79,1-80	" 321.--	" 327.--	" 333.--	" 339.--

Ar likuma spēkā stāšanos, sākās rosīga labības uzpirkša-

na. Raža, kā jau aizrādīju, 1930. gadā bija izcilus laba un lauksaimnieki steidzās likvidēt savus krājumus. Pavisam Zemkopības Min. iepirkusi 55.255.000 tonnu rudzu un 29.609.028 tonnu kviešu kopumā par Ls. 21.506.672,27. Se-kojošā tabulā parādīts cik no katra apgabala un par kādu summu iepirkts/ Tonnās/: x/

Latv. apgab.	Iepirkts.		Rudzu un kviešu kopā.	Izmaksāts Ls.
	Rudzi	Kvieši		
Vidzem.	16.237,5	2.091,7	18.329,2	4.490.195,91
Kurzeme.	19.474,3	6.347,2	25.821,6	6.417.737,16
Zemgale.	14.959,2	20.587,7	35.547,0	9.409.924,44
Latgale.	4.583,8	582,2	5.166,1	1.188.814,76
	55.255,0	29.609,0	84.864,0	21.506.672,27

x/Zemk. Min. labības biroja ziņas.

No iepirktām 84.864,085 tonnām labības viena daļa bija kaltēta un viena nekaltēta:

	<u>Kaltēti</u>	<u>Nekaltēti</u>
Rudzi	29.170.714	26.084.343
Kvieši	15.816.188	13.792.840
T.	<u>44.986,902</u>	<u>T. 39.877,183.</u>

Iepirkto labību Zemk.Min.uzglabā noliktavās un pārdod vietējam pieprasījumam.

Augusta beigās^{s.g.} valdības labības krājumi skaitījās:

Rudzu	37.173.T.
Kviešu	9.343."

Jāatzīmē, ka nekaltēta labība jau likvidēta un atlikusi tikai kaltētā labība.

Labības uzpirkšanas likums ticis daudz kritizēts un par viņu bija daudz runāts un rakstīts.

Ari tagad domas par viņa lietderību dalās.

Lauksaimniekiem bez šaubām materialā ziņā ticis palīdzēts, sevišķi tas sakāms par zengaliešiem, kas saņēmuši pāri par 9 mil.latu. Mazāk viņš ir devis Latgalei, tikai 1,18 mil.latu, bez tam par labību maksāja visos apgabalos vienādas cenas, bet labības pašizmaksas, kā augšā bija aizrādīts, bija stipri dažādas. Kas lētāki kviešus bija ražojuši, guva lielāku peļņu. Visumā lauksaimniekiem tas bija gandrīz vienīgais ienākums pag.saimn.gadā, jo sviestu un bekonu viņi ražas mēnešos pārdeva zem pašcenas.

Bez tam jāsaprot, ka pagājušā gada importa samazinājums pārtikas un garšvielu grupā, krīt galvenam kārtam uz pārtikas labībām, jo 1930. gada nevajadzēja vairs ievest tādus daudzumus sēklas un pārtikas labības. Uz kviešu, rudzu, miežu un auzu ievēdumiem ietaupīts apm. 41 mil. Ls.

7. BŪVNICĪBAS VEICINĀŠANA.

Agrārās reformas izvešana mūsu valstī radījusi desmitiem tūkstošu jaunsaimniecību. Visu šo jaunsaimniecību pirmā vajadzība bija - būvēt nepieciešamās saimniecības ēkas. Valstij nācās iet palīgā jaunai lauksaimnieku šķirai ar būvkoku izsniegšanu vai pavisam bez maksas, vai uz atvieglotiem noteikumiem. Tai pašā laikā bija jāstājas arī pie vecu saimniecību atjaunošanas. Kā jau augšā aizrādīts, 14% lauksaimniecības ēku bija nopostīts daļai un 10% pavisam. Lai visu to savestu kārtībā, bija nepieciešami lieli līdzekļi. Valsts arī ieguldījusi lauksaimniecības būvniecībā lielus kapitālus.

Latvijas pastāvēšanas pašā sākumā par būvmateriālu izsniegšanu rūpējās dzīves atjaunošanas nodaļa pie Lauksaimn. Dep-ta. Tā no 1919. gada jūlija līdz 1920. g. pavasarim tika izsniegti uz 24. dec. 1919. g. lik. panta ap 700 būvkoki uz sevišķi atvieglotiem noteikumiem, pa lielākai daļai uz ilggadīgu nomaksu.

Sākot ar 1921. gada oktobra mēnesi, būvkošu izsniegšanas lieta pārgāja Meža dep-ta pārziņā.

a/ Kreditu būvniecībai.

Par būvniecības kreditiem tika izdoti vairāki likumi, instrukcijas, papildinājumi. Jaunākais ir 1931. g. jūnijā Saeimas pieņemtais likums, kurā noteikts, ka līdzekļi aizdevumiem un pabalstiem lauksaimniecības būvniecībai atvēlami 5 gadu laikā, sākot ar 1931/32. saimniec. katru gadu līdz 15 mil. latu/ līdz šim pēc 1925.5/VI. lik. - 20 mil. l.s/, no kuriem naudas aizdevumiem paredzēti 7 mil. l.s. pabalstiem būvkošu vietā 6 mil. l.s./ līdz šim - 10 mil. - aizdevumiem un 10 mil. būvkošu izsniegšanai/ un aizdevumu izsniegšanai būvkokos par takses cenu 2 mil. l.s. Aizdevumi un pabalsti izsniedzami jaunierīkojamām, viensētās izdalāmām un karā izpostītām saimniecībām, lauku amatnieku un laukstrādnieku saimniecībām un pastāvošām karā nenopostītām saimniecībām ar zemes platību līdz 27 ha nepieciešamo ēku jauncelšanai un pārbūvei, neizņemot arī bijušo muižu ēku pārbūvi, kā arī visām pastāvošām saimniecībām strādnieku dzīvokļu celšanai.

Aizdevumus naudā izsniedz caur Zemes banku, bet aizdevumus būvmateriālos un pabalstus - Zemkopības Ministrija. Pastāvošām, karā nenopostītām saimniecībām, kas lielākas par 27 ha, aizdevumus izsniedz ēku celšanai no ugunsdroša materiāla,

izņemot strādnieku dzīvokļus.

Aizdevumi naudā un būvkokos vienai saimniecībai ar 15 un vairāk ha zemes platības nevar pārsniegt Ls.2250.- ēku celšanai no koka un Ls.6.000.-- no ugunsdroša materiala. Saimniecībām zem 15 ha platības aizdevuma norma: koku ēkām Ls.150.--un ugunsdr.mater.ēkām Ls.450.- uz 1 ha no kopplatības, bet laukstrādnieku un amatnieku saimniecībām, kas mazākas par 4 ha - koka ēku celšanai Ls.600.-- un ugunsdr. mat.ēku celšanai Ls.1.800.--Aizdevumu apmērus nosakot atvelk attiecīgo daļu par katrā saimniecībā jau pastāvošo ēku un iepriekš izsniegtus aizdevumus naudā un būvkokos. Būvju plāniem jābūt no Z.Min.vai apriņķa valdes atzītiem.

Pastāvošām saimniec.būvkokus izsniedz par $\frac{1}{3}$ takses cenas, pārējām saimn. par $\frac{1}{5}$ takses cenas. Karā nenopost.saimn. par $\frac{2}{3}$ t.cenas, Kara invalīdiem un karā kritušo ģimenēm, kam zeme piešķirta uz priekšrocību pamata-būvkokus izsniedz par brīvu. Šai likumā minētām saimniecībām, izņemot pastāvošās, karā nenopostītās saimniecības, gadījumā, ja ēkas celtas no ugunsdroša materiala no izsniegtā aizdevuma dzēšami ug.droš.ēkām Ls.500.- līdz 1000.-, bet koka ēkām ar ug.drošiem jumtiem 100-500 latu uz vienu ēku, bet kopā uz saimniecību ne vairāk pa 200 latu. Tiesību uz dzēšamām daļām bauda arī tās saimniecības, kas nav izlietojušas valsts aizdevumu.

Par naudā un būvkokos izsniegtiem aizdevumiem pirmos 3 ga-

dus ņemami 1/2% zem.b-kas aizdevumu segšanai, pēc tam 4 1/2%.

Ja aizņēmējs nav 3 g.laikā kreditu izlietojis ēku celšanai, izsniegto aizdevumu vai pabalstu piedzen neapstrīdamu piedziņu kārtībā, ņemot 7% gadā par visu laiku. Zemkop. Min. svarīgu iemeslu gadījumā var šo termiņu pagarināt uz 2 gadiem.

No Zemes bankas darbības pārskata par 1929/30.g. par būvniecības kreditiem var iegūt šādas ziņas:

Ilgtermiņa kīlu zīmju aizdevumi ēkām uz 1/I.1930.g.

Vecsaimn.	8867	14.465.410	
Latgal.lauks.	8424.	5.998.600	
Jaunsaimn.	32191.	37.926.570.	
Bij.ilg.rentes māj.	58	132.400.	
Amātn.saimniec.apbūv.			
gab.piegriez.u.t.t.	3165.	1.528.170	
	<u>53667.</u>	<u>61.229.500</u>	+ atmaksātie

aizd. Ls.1.075.100 = Ls.62.304.600

Tas ir līdz 1930.g.1/I.izsniegtie aizdevumi, bet 1930.gadā

ticis izsniegts	Ls. 4.562.650.-
	" 62.562.650.--
	<u>Ls.66.867.250.-</u>

Tik daudz ir izsniegts būvniecībai kā ilgtermiņa kredits. Bez tam Zemes banka izsniedz īstermiņa kreditu kuŗa apmēri sekoši:

Līdz 1930.g.1/I. izsniegts	Ls.57.623.985.
1930.gadā	" 5.526.280.
	<u>Ls.63.150.265.-</u>

Tā tad kopā līdz 31.gada 1/I.lauku būvniecībai ticis

izsniegts Ls. 66.867.250.--
 " 63.150.265.--

 Ls. 130.017,515.--

Īstermiņa krediti tiek pa lielākai daļai pārvērsti ilgtermiņa kredītos.

Tas būtu par aizdevumiem būvniecībai. Interesanti arī apskatīt Mežkop. Dep. datus par izsniegto būvkoku daudzumu un vērtību.

b/ Būvkoku izsniegšana uz atvieglotiem noteikumiem.

Tā no Latvijas mežu statistikas grāmatas redzam ka izsniegta materiāla daudzums un vērtība jaunsaimniecībām un dzīves atjaunošanai bija šāds: x/

1920/21. g.	256.659 m. ³	% no daudz.	Tirgus vērt.	No izsn. mat. vērt.	Pārd. vērt.
1920/21. g.	256.659 m. ³	12,0	509.911.	-	117.733.
1921/22. g.	402.319 "	17,5	1.670.576.	21.	552.686.
1922/23. g.	1.089.479 "	31,9	6.995.839.	48,2	1.548.894.
1923/24. g.	1.669.082 "	39,2	14.127.733	52,6	2.241.045.
1924/25. g.	1.035.829 "	25,5	7.191.216	30,7	1.671.702.
1925/26. g.	783.235 "	18,5	4.620.193	21,8	1.063.263.
1926/27. g.	1.241.759 "	21,5	6.803.902	27,6	1.507.648.
1927/28. g.	1.216.338 "	17,8	7.670.620	26,5	1.501.575.
1928/29. g.	1.370.883 "	19.-	9.895.642	29,5	1.814.713.

Minētie materiālu daudzumi par lielākai daļai izsniegti pa 1/5, 1/3 un 2/3 taksas, mazāk pēc taksas un pavisam bez maksas. Visvairāk par 1/5 taksas.

x/ Latvijas Mežu statistika un Mežu Dep. darbība. III. gr. 23. tab.

No izsniegtiem 9 mil. ciešmetriem, 7 mil. ciešmetr. ir pār-
doti par $\frac{1}{5}$ taksas. Kopā jaunsaimniecībām un kaņā izpost.
saimniecībām izsniegtā materiāla vērtība no 20/21. g. līdz
1928/29. g. ieskaitot, līdzinājas apaļos skaitļos 59,5 mil.
latu, bet sakarā ar atviegl. noteikumiem un bez maksas iz-
sniegumiem, par šiem materiāliem iegūts tikai 12,2 mil.
latu, t. i. apm. 20% no tirgus vērtības.

Šiem izsniegumiem piekrīt izcilus loma visā agrārrefor-
mas darbā un nostiprināšanā un tas attaisno tos zaudē-
jumus, kas valsts mežu saimniecībai nākās ciest izsnie-
dzot kokus par tik lētām cenām.

Jāatzīmē arī, ka jaunsaimniecībām un dzīves atjauno-
šanai izsniegto materiālu daudzums, samērā ar
izsniegto materiālu kopējo daudzumu, ir liels. Sevišķi tas
sakāms par 1922/23.-1924/25. gadiem, kad min. būvniecības
nozarei izsniedza līdz 39% no visu izsniegto materiālu
daudzuma. Caurmērā ņemot par visiem 9 gadiem min. mērķim
izsniegts 23% no kopējā daudzuma.

No statistiskiem datiem par lauksaimniecības ēkām var
redzēt cik daudz ir sabūvēts jaunu celtnu uz laukiem.

No 1920. gada līdz 1929. gadam uzceltas šādas ēkas:

Dzīvojamās	83.816	- 89,3%	no koka	
Kūtis un staļļi	78.273	- 75%	" "	
Klētis	32.107	- 90,5%	" "	
Rijas	13.857	- 93,19	" "	
Kaltes	1.681	- 58,8%	" "	
Labības šķūņi	46.185	- 93,5	" "	x/

x/Latv. lauks. 1930. gada.

Pavisam Latvijā 1929.gadā bija saskaitītas 1.036.590 ēkas, no kurām tā tad apm. 25% ir sabūvētas laikā no 1920. līdz 1929.gadam. Tas ir ļoti liels %. Tagad Latvija sētin nosēta ar jaunsaimniecībām/kopskaits 62.156/ un ikkatrā jaunsaimniecībā ir jau uzceltas pāris un vairāk ēkas. Bez tam apbūvējās tās saimniecības, kuŗas cieta no kara postījumiem un kuŗu ēkas bija bojātas un iznīcinātas.

8. AIZDEVUMI MELIORĀCIJAI.

a/ Meliorācijas nozīme.

Meliorācija ir viens no svarīgākiem noteikumiem augstāku ražu iegūšanai un zemes izlabošanai. Lauksaimniecības progress, kuŗš izteicas ražu svārstīšanās novēršanā un ražu lieluma pacelšanā, mūsu klimatiskos apstākļos iespējams pēc meliorācijas darbu veikšanas. Līdz ar meliorācijas izvešanu zemes vērtība pieaug vairakkārtīgi. No seniem laikiem jau latvieši rakuši savos tīrumos krustām šķērsām vaļejos grāvjus, lai pavasaros neguļ ūdens ilgi uz sējumiem. Tagad šādus vaļejos grāvjus aizvietpo ar drenām, kas ir daudz racionālāks paņēmiens. Salīdzinot ar vaļejiem grāvjiem drenām ir lielas priekšrocības. Izdarot nosusināšanu ar drenāžu, neiet zudumā zeme, ieņemtā no grāvjiem, kuri apgrūtinā apstrādāšanu, nav jāuztura daudzi tilti, un pa tīrumiem neizplatās grāvju nezāles. Uz drenē-

Jaunsaimniecības dati - apm. 10 gadi

tiem laukiem pavasaros var iesākt darbus pāris nedēļas agrāk un tam ir liela nozīme lauksaimniecības darba ekonomijā.^{x/} Meliorācijas svētīgas sekas neviens nevar apstrīdēt, bet liels kavēklis viņas izvešanai dzīvē ir-dārga izmaksa. Kā piemēru pievedīšu dažus skaitļus par meliorācijas izmaksu no meliorācijas projekta vienai saimniecībai Zemgalē, sastādīta 1931.g. no L.L. Centralbiedrības Zemes Kulturas Biroja tehniķa Upesleja. Jāatzīmē ka zemes sastāva un saimniecības stāvokļa ziņā, šo saimniecību var uzskatīt par caurmēra saimniecību, tādēļ, aprēķinu skaitļi ir visumā pieņemami.

Meliorācijas projekts sastādīts priekš 57 ha zemes, to starpā 50 ha aņamzemes, 7 ha ganības.

6000 mtr. vaļējie un 20860 drenu grāvji	Ls. 17.372,70
Meliorācijas projekts 57,0 ha @ Ls.5.--	" 285.--
Grāvju nospraušana 26,86 klm. @ Ls.12.--	" 322,32
6 drenu kontrolakas @ Ls.25.--	" 186.--
1 caurteka pie Nr.48 @ Ls.60.--	" 60.--
Neparedzēti izdevumi un darba uzraudzība	" 1.623,98
K o p ā: Ls. 20.000.--	

Rēķinot uz 1 ha izmaksa līdzinas Ls.350,88.

Ar saviem spēkiem rets zemturis to spēj izvest. Te ir nepieciešams kapitāls un valstij jānāk palīgā ar kreditu. Valsts to darījusi un izdevusi vairākus likumus un noteikumus me-

^{x/} Pr. Balodis. Tautsaimn. politika.

liorācijas veici nāšanai.

b/ Aizdevumi un pabalsti meliorācijai.

1925.g.tika izdoti noteikumi par grāvju un citu ūdensbūvju ierīkošanu uz svešām zemēm zemes nosusināšanas un apūdeņošanas nolūkos.^{x/} Šiem noteikumiem sekoja instrukcijas un vairāki papildinājumi.

Tad 1928.g.tika izdoti noteikumi par valsts pabalstiem meliorācijai^{xx/} un pēc tam daži papildinājumi. Sakarā ar šiem noteikumiem Zemkop.Ministrija pabalsta: 1/ zemes meliorācijas projekta sastādīšanu, 2/ upju regulēšanu un citu ūdens grāvju un dambju ierīkošanu, 3/ purvu un pļavu parauglauku ierīkošanu, 4/ zemes drenēšanu un kultivētu zālāju ierīkošanu.

Lielāku kopēju meliorācijas darbu izvešanai projektus izstrādā Zemk.Min.bez atlīdzības. Citu visu projektu izstrādāšanai Z.M.var izsniegt pabalstus līdz 50% no projekta izmaksas. Kā starpnieks uzstājās tas kulturtechniskais birojs, kurš projektu sastādījis. Darba izvešanai pabalsta lielumu nosaka darbu nozīme, izmaksa, regulējamo ūdeņu daudzums. Atkarībā no saimniecības lieluma un stāvokļa pabalstus izsniedz mazāku upju regulēšanai no 25%-75%, un lielāko upju regulēšanai no 50%-100%. Upes ar baseinu pāri par 150 m² var tikt regulētas ar valsts līdzekļiem. Bez

---

x/V.likumu un rīkojumu krājums 1925.g.Nr.190.
xx/ Lik.un rīk.krāj.1928.g.Nr.3.

tam Z.Min.izsniedz pabalstus līdz 2 ha lielu parauglauku ierīkošanai, līdz 50% no izdevumu kopsumas, ne ilgāki ka uz 6 gadiem, lauksaimniecības organizāciju sarīkojamiem meliorācijas kursiem un izsniedz premijas vai balvas par ilggadēju zaļāju ierīkošanu, pie kam premija nedrīkst pārsniegt Ls.40.- uz 1 ha kultivetas zemes.

Aizdevumus zemes meliorācijai izsniedz Zemes Banka. Jau 1923.g.11/IV.un 1925.g.9/I.bija izdoti Zemes bankas noteikumi par aizdevumiem meliorācijai. Šie noteikumi atvietoti ar 1930.g.jūnijā izsludinātiem noteikumiem par valsts zemes bankas aizdevumiem zemes meliorācijai.^{x/} Tais nosacīts ka banka izsniedz aizdevumus:

- 1/ meliorācijas biedrībām un
- 2/ atsevišķām saimniecībām.

Meliorācijas sb-ām uz 3 gadiem, pirmajos 2 gados jāmaksā 1/2% bankas aizdevumiem, pēc tam jāmaksā arī 4% gadā procentes. Pēc 3 gadu notecēšanas, aizdevumu var lūgt pagarināt vēl uz 3 gadiem. Aizdevumi nodrošināmi ar biedru zolidāro galvojumu. Kam piekrīt pāri par Ls.500.- no aizdevuma, tam tas jānodrošina ar ierakstu zemes grāmatās un norakstu no zemes grāmatu registra jāiesniedz bankai. Pēc trīs gadiem pēc darbu izvešanas, bet ne ilgāki ka 6 gadi pēc aizdevuma izsniegšanas, šis kredits izbeidzas. Uz biedriem krītošas līdz 100.-Ls zumas atmaksājamas, bet pāri par x/ V.V.1930.g.Nr.150.

100 ls. apaļos simtos, var pārvērst ilgtermiņa 4% ķīlu zīmju aizdevumā ar deldēšanu 28. gados. Gadījumā, ja nekustama īpašuma stāvoklis nav nokārtots, šis aizdevums paliek kā īstermiņa, pagarināms ik pa 3 gadiem, un bez 4 $\frac{1}{2}$ % maksājams deldējums, tā kā lai 18 gados parāds tiktu segts.

Atsevišķām saimniecībām, pieprasot aizdevumu jāpievieno lūgumam katrā ziņā, kulturtechniskā biroja tehniķa sastādītais meliorācijas projekts.

Ilgtermiņa aizdevumu ar deldējumu izsniedz uz 28 gadiem, ja nekustama īpašuma stāvoklis to neatļauj, taisa īstermiņa aizdevumu uz 3 gadiem. Vēlāk īstermiņa aizdevums ir pārvēršams ilgtermiņa izdevumā. Aizdevumiem līdz Ls. 4.000.-- maksāšanas noteikumi tādi pat kā melior.s-bām izsniegtiem kreditiem: pirmos 2 gados 2% pārvaldes izdevumiem, pēc tam nāk klāt 4% augļi un deldēšana. Ja aizdevums pārsniedz Ls. 4.000.--, tad par pārsniedzozo daļu, augļi jāmaksā 6% gadā. Ķīlu zīmēs aizdevumu izsniedz, ja darbus var veikt 1 gada laikā. Ja ir vajadzīgi vairāki gadi, tad aizdevumus izsniedz pa daļām un sk. naudā.

Ne vēlāk ka 1 $\frac{1}{2}$ gada laikā pēc naudas saņemšanas, jāiesūta ziņas par veikto darbu. Ja aizdevums nav vajadzīgi izlietots, banka pieprasa aizdevuma atmaksāšanu pirms termiņa.

Aizdevumus banka izsniedz vienai saimniecībai tikai uz pirmo obligāciju un pie tam tā, kā lai izdotā zuma kopā ar

agrāk izsniegtiem bankas aizdevumiem, vai uz aizpēmējam piederošo nekustāmo mantu agrāk nostiprinātiem parādiem nepārsniegtu 3/4 no nekustāmās mantas bankas taksētas vērtības. Pēdējo banka, atrod, pieņemot vienu taksācijas rubli = Ls.50.- un vienu taksācijas latu = Ls.5.-

Pastāvošie meliorācijas kredīta noteikumi atzīstāmi par izdevīgiem priekš lauksaimniekiem.

Interesanti redzēt cik katrā gadā ticis lauks. aizdots. x/

Aizdevumi meliorācijai

Aizdevumi	1925.g.	1926.g.	1927.g.	1928.g.
Ilgtermiņa	496.520.-	737.400.-	984.100.-	1.149.300.-
Īstermiņa	247.482.-	435.248.-	401.386.-	373.478.-
	1929.g.	1930.g.	K o p ā:	
Ilgtermiņa	1.368.700.-	1.084.200.-	6.467.120.-	
Īstermiņa	798.515.-	1.136.450.-	3.592.303.-	

Jāatzīmē ka liela daļa īstermiņa parādu tikusi pārvērsta ilgtermiņa parādos. Tā līdz 1930.gadam Ls.619.220.--pārvērsti par ilgtermiņa aizdevumiem. Pēdējos gados aizdevumi meliorācijai pieauguši, tas pierāda, ka lauksaimnieki, neskatoties uz grūto stāvokli, tomēr pūlas pie savu lauku kopšanas un kultivēšanas. Sevišķi dzīva interese bija parādījusies par meliorāciju 1929.gada pavasarī, t.i. pēc 1928.gada plūdiem. Ta Latv.Lauksaimniecības Centrālbiedrības zemes kulturas birojs 1929/1930.gadā bija izstrādājis meliorācijas projektus 12,87 tūkstošiem ha un nospraudis 1091,18 klm.

x/ Zemes bankas darbības pārskati.

vaļēju un drenu grāvju 2118 atsevišķām saimniecībām. Galveno novadgrāvju un upju regulēšanas projekti sastādīti 96 meliorāciju sabiedrībām ar ieinteresēto laukumu 14.754 ha. Bez tam sabiedrībām nosprausti grāvji 305,61 klm.^{x/}

9. LINU MONOPOLS.

Linkopība ir viena no redzamākām mūsu lauksaimniecības nozarēm un viņa devusi kā valstij, tā zemturiem-linkopjiem prāvus ienākumus. Šī nozare pelna vislielāko ievērību un viņu nedrīkst atstāt novārtā un ļaut tai panīkt, no kā ir iemeslis baidīties, jo pēdējos pāris gados linu šķiedru cenām krītot, linkopības zelšanā stipri panīkusi.

Apskatīsim kas tika darīts linkopības pacelšanas labā, un redzēsīm ka tikai ar 1927.gadu linu monopols uzņēmās linkopības aizsargatāja lomu. Linu monopols tika dibināts 1919. gada 27.martā, kad linu cenas pasaules tirgū bija sasniegušas nedzirdētus augstumus, līdz £ 380.-- par l.T.R. Valsts šādu stāvokli izmantoja fiskāliem nolūkiem: peļņas lielāko tiesu paturēja sev un linkopjiem izmaksāja mazāko daļu. Sekojošie skaitļi rādīs, cik monopola nodaļa saņēma linu, cik viņa izmaksāja zemturiem un cik peļņas paturēja sev:

Budž. g.	Saņemts /t/	Izmaksāts /Ls./	Monop.peļņa/Ls/
1919/20.	4.977	460.800.-	3.458.900.-
1920/21.	11.566	4.490.800.-	3.417.100.-
1921/22.	16.176	16.938.400.-	7.874.300.-
1922/23.	21.072	23.972.700.-	10.498.500.-

3 augstāk

Samans b

Man pērn

1923/24.	16.287.	19.858.400.--	6.121.200.--
1924/25.	26.926	51.713.500.--	10.155.500.--
1925/26.	25.419	33.132.900.--	4.012.000.--
1926/27.	23.522	29.680.800.--	1.657.400.--
1927/28.	17.412	29.763.800.--	x/ 3.700.900.--
1928/29.	9.191	13.397.200.--	505.900.-- xx/
1929/30.			

Pirmos 10 pastāvēšanas gados linu monopols devis valsts kasē pāri par 50 mil.Ls. Tas bija ārzemju valutas avots un sevišķi valsts pastāvēšanas pirmajos trīs gados viņš palīdzēja izkarot mūsu valsts neatkarību un tālāku izveidošanos.

Šāda politika ilgi neturpinājās, drīzi valsts sāka izmaksāt linkopjiem pasaules tirgus cenām tuvas cenas un 1927.g. noteikti pārgāja uz linkopības aizsardzību. To ainu mēs redzam apskatot nākošos skaitļus, kas rāda kādas cenas caurmērā valsts par liniem saņēma un kādas izmaksāja lauksaimniekiem. xxx/

	£	par T.	£
1919/20.	327.--		34.18/-
1920/21.	78.07/-		38.--
1921/22.	82.18/-		47.07/-
1922/23.	74.14.-		49.07.
1923/24.	68.07.-		54.03.-
1924/25.	99.06.		77.16.
1925/26.	71.05.		52.10.
1926/27.	59.12.-		50.17.-
1927/28.	81.--		78.07.-
1928/29.	81.05.-		61.06.-
1929/30.	"		56.--

Pirmajos gados, kad valsts rokās palika visa lielā peļņa,

-
- x/ A.Zalts "Ekonomists" l.p.676. Nr.17.
 xx/ Latv. linkop. 10 gados 319.l.p.
 xxx/ Latvijas linkopība 10 gados. 316.l.p.-318.

lauksaimnieki atturējās no linkopības paplašināšanas, neskatoties uz tik izdevīgām cenām pasaules tirgū. Linu kultūras pacelšanas labā tiek darīts ļoti maz. Sējumu paplašināšana gāja gausi uz priekšu.

			<u>Linu šķiedru raža/1000kv./</u>	<u>Sēklas</u>
1913.g.	67.321 ha	1909-1913.	302,3	254,4
1919.	28.000 "			
1920.	30.499 "		95,9	105,8
1921.	34.129 "		139,1	158,9
1922.	37.705 "		170,4	143,1
1923.	56.500 "		192,2	163,1
1924.	60.500 "		261,8	249,0
1925.	78.100 "		300,2	279,1
1926.	63.800 "		253,2	246,1
1927.	63.200 "		185,7	166,4
1928.	68.700 "		146,4	104,3
1929.	55.800 "		219,3	229,6
1930.	51.200 "		192,0	186,0 x/

Neskatoties uz augstām pasaules tirgus linu cenām, linkopības attīstība līdz 1923.g. ļoti lēni gāja uz priekšu. Linkopju stāvoklis nebija spīdošs, viņi redzēja, ka visa peļņa palika valsts rokās un no tās saņēma maz. Bez tam radās vēl viena parādība, kas traucēja linkop. uzplaukšanu: sakarā ar agrāro reformu, uz laukiem radās jauna iedzīvotāju šķirājaunsaunnieki, tas izsauca darba spēka sadārdzināšanos un trūkumu. Tas stipri vien skāra linkopju intereses un viņi necentās izkopt šo ražojumu nozari. Sākot ar 1923.gadu sāka pacelties jautājums par linu apstrādāšanas darbu mehānizēšanu, par linu fabrikām un linkopības racionalizāciju vispār. Rodas arī daudz jaunu ierosinājumu un tos mēģina arī realizēt. Mārcienā nodibināja valsts linkopības izmēģinātājs/Latvijas lauks.1930.g.

nājumu staciju. 1923. g. nodibinājās Latv. linkopības centralā savienība, kas sprauda sev par mērķi linu kultūras un apstrādāšanas pacelšanu. Zemkopības Ministrija sāka izsniegt šai savienībai pabalstus.

1923-1924. gados nodibinājas vairākas linu apstrādāšanas fabrikas. Valsts nāca vairāk zemturiem pretīm un viņiem izmaksājamās cenas sāka tuvināt pasaules tirgus cenām.

1925. g. linu sējumu platība sasniedza savu maksimumu - 78.100 ha un raža ap 30.000 T šķiedras / sk. augšmin. tabeles / Nākošā gadā iestājās atslābums, jo linu cenas pasaules tirgū sāka manāmi krist.

Sašaurinājās arī budžets linu kultūras pacelšanai. Linu fabrikas nokļuva grūtībās. Bija manāms iniciatīvas trūkums. Bet šāds atslābuma stāvoklis drīz tika likvidēts un ar 1927. gadu sākot linu monopols noteikti uzņēmās linkopības aizsargātāja lomu. 1927. gadā septembra mēnesī pie Linu monopola nodaļas tika nodibināta linu kultūras un apstrādāšanas nozare ar agr. P. Kēvieti kā vadītāju. Šī nodaļa veica daudzus uzdevumus. Kā palīgi tika pievilkti Jelgavas linu fabrika A/S Buffalo austuve, galv. intendanturas tehniskā komisija un Universitātes fakultātes: lauksaimniecības, ķīmijas un mehāniskās. x/

Oktobra mēnesī tika izstrādāts pirmais linu kultūras pa-

x/ Latvijas linkopība 10 gados. F. Min. izdevums.

celšanas plans un sastādot 1928/29.gada budžetu bija atvēlētā specialas zumas linu kulturas pacelšanai un pabalstīšanai. Ari turpmākos gados linu monopola uzdevums bija rūpēties par linkopības zelšanu un linu ražotāju atbalstīšanu. 1928/29.gadā bija izvesta linu apstrādāšanas darba tehniskā pētīšana, sarīkojot linu plūcēju un kulstītāju sacīkstes un izvedot linu mērcēšanas procesa pētīšanu un novērošanu lauku mārkos. Sīkākos pētījumus izveda Latv.linkop.centralbiedrība. Ievērojot visu augšā minēto, jāatzīst ka linu kulturas jautājuma pētīšanas programmu sāk izvest plašāki, piedaloties Latvijas zinātniekiem un praktiskiem linkopības darbiniekiem un iestādēm. Tas attiektos uz linkopības aizsardzību no organizācijas viedokļa.

Bez tam jāatzīmē, ka valsts bija mainījusi pirmo gadu cenu politiku: no linu monopola iegūtos līdzekļus neizlietoja vairs valsts ienākuma vien. Tā 1928.g.budžetā paturēja tikai ienākuma daļu iegulditā kapitāla apmērā, bet pārējo peļņu, saskaņā ar 1928.g.28/I.rīkojumu izmaksāja linu ražotājiem /3,1 mil.ls/premijas veidā. Vispār 1927/28.g.peļņa uz līniem bija liela. Zemnieki saņēma £ 84.12/- par T.iesk.8% premijas. Nākošā 1928.gadā bija ārkārtīgi nelabvēlīgs laiks, linkopība tā pat kā citas lauksaimniecības nozares cieta no plūdiem. Valdība pabalstīšanas nolūkā garantēja iepriekšējā gada augstās cenas, bet linu cenām uz pasaules tirgu pastāvīgi krītot,

nevarēja par to cenu linus realizēt un valsts cieta.

Vērojot pasaules tirgus stāvokli 1929.gadā, linu ražai valdība garantēja 1929/30.g. jau zemākas cenas-£ 56.-/- par T. "R" liniem un ar pūlēm tikai varēja ražu likvidēt bez zaudējumiem.- Ari nākošam 1930/31.gadam Saeima nolēma paturēt to pašu cenu £ 56.-/- par T. Bet cenas tik strauji sāka krist, un par Latvijas liniem ir iespējams iegūt tagad tikai £ 34.-/- par T. "R"/pirms kara £ 39.p.T/. Starpība ar garantēto cenu ir £ 22.-/-, un pieskaitot klāt vēl £ 6.-/- ekspluatācijas izdevumu- £ 28.-/- Šo starpību valstij ir jāsedz no saviem līdzekļiem. Šī cena £ 56.-/- a T. "R" ir pagarināta līdz 15. sept. 1931.g., lai zemturi varētu pārdot par pag.gadu garant. cenu savus vēl nepārdotus krājumus.

Lai skaidrāki redzētu linu ^{cenu} strauju krišanu apskatīsim nākošos skaitļus:

Pēc linu monopola pārvaldes ziņām linu šķiedras

cenas:

1922.g.	Ls. 2.163.-	par tonnu
1923.g.	" 2.141.--	" "
1924.g.	" 2,858.--	" "
1925.g.	" 2.420.--	" "
1926.g.	" 1.818.--	" "
1927.g.	" 2.446.--	" "
1928.g.	" 2.538.--	" "
1929.g.	" 1.929.--	" "
1930.g.	" 1.378.--	" "

Lai gan kā redzam pēdējā gadā linu cenas tik ļoti kritušās

un valstij cēlušies zaudējumi, linkopībai tomēr vēl jāpastāv, jo viņa ir nepieciešama kā valstij, tā ražotājiem. Valstij viņa tomēr dod ārzemju valutu, bet ražotāji nevar pagaidām linkopību atvietot ne ar vienu jaunu ražošanas nozari. -

10. AUGU AIZSARDZĪBA LATVIJĀ.

Augu aizsardzība ir pieskaitāma pie viena no lauksaimniecības aizsardzības veidiem, jo augu kaitēkļu apkarošana valsts mērogā stipri vien atvieglo lauksaimnieka cīņu ar augu kaitēkļiem vienam pašam.

Tagad pie Zemkopības Ministrijas pastāv augu aizsardzības nodaļas: viena - lauksaimniecības pārvaldē un otra pie Mežkopības departamenta. Loti populārs lauksaimnieku vidū ir Augu Aizsardzības Institūts, pie lauksaimniecības Centralbiedrības. Šis institūts pastāv no priekš kara laikiem, kad 1913. gadā tas nodibinājās Priekuļos pie Cēsīm zem nosaukuma "Bio-Entoloģiskā stacija". Visas minētās iestādes darbojas roku rokā augu aizsardzības laukā. Doc. M. Eglīts un L. Gailītis/Meža dep. entomologs/ ir oficiālie korespondenti augu aizsardzības jautājumos Starptautiskā lauksaimniecības institūtā Romā.

Par augu aizsardzību mūsu likumdošanas iestādes izdevušas vairākus noteikumus un likumus. Kā svarīgākos var minēt:

- a/ likums par kartupeļu ieviešanas un izvešanas kontroli /Lik.kr.64.-1924.g./- kartupeļu aizsargāšanai no bumbiera vēža;
- b/Valsts saraksts, no kurām aizliegts ievest kartupeļus/V. V.267- 1927.g./;
- c/ Noteikumi par dzīvu augu vai to daļu ieviešanu, izvešanu un tranzitu/V.V. 15-1930.g.//Ļoti svarīgs augu aizsardz. Latvijā/.
- d/Noteikumi par nezāļu sēkļu un kulturaugu tīrīšanas atkritumu ieviešanas aizliegšanu/ Lik.kr.40-1926.g./;
- e/ Likums par bārbeļu un pabērzu iznīcināšanu Latvijā/augu aizsardzībai pret rūsām/ 1930.g.Nr.65/;
- f/ Noteikumi par kodināšanas līdzekļu izsniegšanu 1930.g. rudenī lauksaimniekiem valsts neatmaks. aizdev.veidā/1930.g.19.aug.//Valdības lik.un rīk.krājumi 1923-1930.g./;

Pastāvošo likumu izvešanai dzīvē seko Lauksaimniec.pārvaldes augu aizsardzības inspekcija un tā pat arī Augu aizsardzības instituts.

Augu aizsardzībai katru gadu tiek atvēlētas zināmas summas. Tā piemēram budžeta kārtībā bija izsniegti pabalsti laikā no 1922.līdz 1929.gadam:

Augu aizsardz.institutam	Ls.164.498.-	
Citām organizācijām	" 1.550.-	
Dažādām augu aizsardz.vajadzībām	" 16.945.-	x/

x/ Lauks.pārvaldes gada pārskats 1922-1929.g.

Augu aizsardzības instituta darbība norit trijās nodaļās:

a/ augu slimības; b/ augu kaitēkļi; c/ ziedaugi.

Bez zinātniskiem pētījumiem instituts nodarbības ar padomu sniegšanu rakstiski un mutiski. Instituta budžets sastādās: 1/ no Zemk. Min. izsniegtām sumām, 2/ no Finanču Min. līnu nodaļas pabalstiem un 3/ Latv. Lauks. centr. b-bas pabalstiem. Gada budžeti līdzinājās 22.000.-- - 23.000.-- latu. Laikā no 1922-1930. gadam apgrozījumu kopsuma aizsardzības institutā līdzinājās 190.242.-latiem.^{x/}

Pie Zemkop. Ministrijas - lauks.pārvalde izdod grāmatas /pāri par 100/ augu aizsardzības jautājumos; pārziņ skolas, kur kā mācības priekšmets ir augu aizsardz.; dārzkopības noē daļa pārziņ dārzkopības biedrību, kuŗu skaits pārsniedz 50, un izsniedz tām brīvlietošanā dažādus aparatus. Meža dep-tā no 1920. gada darbojas entomologs, kuŗa uzdevums ir inspekcijas darbs. Viņa rīcībā katru gadu budžeta kārtībā tiek atvēlēti 2.000.- ls. kaitēkļu apkarošanai.-

11. SĒKLU APGĀDĀŠANA.

a/ Likumdošana.

Labai un tīrai sēklai ir ļoti liels iespaids uz ražas augstumu, tādēļ, lai lauksaimniekiem palīdzētu vienmēr dabūt labu sēklu, pie Zemkopības Ministrijas pastāv tā sauc. sēklas fonds, no kuŗa līdzekļiem tiek apgādāta pieprasītājiem

---

x/ Augu aizsardzība. J. Gailītis.

sēkla un izdalīta kā pret tūlītēju samaksu, tā arī aizdevuma veidā.

Likumu par sēklas fondu Saeima pieņēmusi un Valsts prezidents izsludināja 1925.gada 1/IV.^{x/}

Šis likums nosaka, ka sēklas fonds sastādas no visiem līdzšin. sēklas aizdevumiem un valsts līdzekļiem - Ls. 5.000.000.- apmērā. Aizdevuma veidā tiek izsniegta selekcijas ceļā izkoptas sēklas. Sēklas normu katrai saimniecībai nosaka ikgadus Zemkop. Ministrija. Sēklu izsniedz caur pašvaldības iestādēm. Sēklas cenām pieskaita visus izdevumus un 2% sēklas fonda stabilizēšanai. Aizdevumi vasarāju sēklai tiek izsniegti ne ilgāki kā uz 1 gadu un ziemāju sēklai - uz 18 mēneš. Izņēmuma veidā termiņu var pagarināt uz Min. Kab. lēmuma pamata. Ar 1928.g. 16/III. papildinājumu sēklas fondu palielināja par 2 mil. latu. /uz 7 mil. Ls/ 1925.gada 1/IV. izdotās instrukcijās pie likuma par sēklas fondu, paredzēta sēklas norma - 100-125 kg. labības sēklas uz 1 ha, bet dažādu sēklu kopā ne vairāk par 200 latu vērtībā.

Sēklu izsniedz pret parāda zīmēm, nodrošinātām ar 2 galv. pēc Zemk. Min. apstiprināta parauga.

Sakarā ar neražu 1928.gadā un ārkārtīgu sēklas trūkumu 1929.gada 1. janvārī^{xx/} tika izdots atkal likums par sēklu

x/ Lik. un vald. rīk. krāj. 1930.g. 27.

xx/ V.V. 1929.g. Nr.

iegādāšanu, un tur bija noteikts ka valdībai ir tiesība iegādāt ārpus budžeta uz kredita sēklu par zumu līdz 5. mil. latu. Bez tam tā paša gada 8. novembrī pārgrozījumos un papildinājumos pie likuma par sēklas fondu, ievests jaunums: līdzšinējos sēklas parādus var arī atbērt graudā. Pēc atbēršanas ņemams virssvars 8-12% apmērā. Atberamā labība sadalās: 1/ sēklas labībā un 2/ lietojamā labībā. Varbūtējās starpības segšanai starp izsniegtās un atbērtās labības cenām, līdzekļi ņemami no 1928/1929. g. papildu budžeta. Šim nolūkam Zemkop. Min. rīcībā ieskaitāmi Ls. 4.000.000.--

Par sēklas aizdevumu atbēršanu graudā 1929. g. 19. decembrī iznāca atsevišķi noteikumi^{x/} un tehniskā instrukcija, kur sīki paredzēti atberamās sēklas kondīcijas. Sēklas aizdevumu kārtošanas termiņi tika vairakkārt pagarināti. Pēdējo reizi, saskaņā ar 1931. gada 13. aprīļa Ministru Kabineta sēdes lēmumu tas tika pagarināts līdz 1931. gada 1. janvarim.

1930. g. 23. aprīlī Lauksaimniecības pārvalde izdeva rīkojumu par agrāko sēklas parādu kārtošanu, nosakot cenas parādu samaksai naudā. Un tās būtu: /latos par kvintalu/

Auzas	Ls. 14,5
Mieži	" 16.-
Zirņi	" 19.-
Linsēklas	" 41.-
Kvieši	" 29.-
Rudzi	" 14,5
Vīķi	" 180.-
Sēklas ābul.	" 180.-

x/ 1929. g. Lik. un Vald. rīk. krāj. Nr. 256.

Timotiņš	90.-
Bastards	120.-
Kartupeļi	8.-

Šīm cenām vēl pieskaitīja 2% sēklas fonda stabilizācijai. Ar 1930.gada 12.zeptembri dažas no minētām cenām tika grozītas:/latos par kvintalu/

Rudzi	Ls.24.-
Kvieši	" 30.-

resp. cenas tika min.divām labībās šķirām paaugstinātas.

b/ Sēklas fonda līdzekļu izlietošana.

Sēklas apgādāšanas un izlietošanas nepieciešamība no valsts puses sevišķi parādījās pēc 1928.gada neražas.Pēc ievāktām aprīķņu valžu ziņām 1929.gada pavasara sesijai iztrūka 830.709 kvintāli dažādu sēklu,vērtībā par Ls.26 mil. Zemk.Min.lauksaimniecības pārvalde vietējo sēklu apgādāja tikai par Ls.2,7 mil.,bet lielāko daudzumu par Ls.12,3 mil.vajadzēja iepirkt ārzemēs.Sēklkopības komisija bija nozīmējusi iegādājamās labības šķirnas,kā izplatīšanai vēlamas. Bet iegādājamo šķirņu saraksts bija jāpaplašina,jo nevarēja vajadzīgā daudzumā nozīmētās šķirnas iegūt.

Par Zemkopības Ministrijas lauksaimniekiem izsniegto sēklu 1929.gada vasarāju un ziemāju sējai ir šāds ziņās:

<u>Vasarāju sēkla</u>		<u>Ziemāju sēkla</u>	
T.	Ls.	T.	Ls.
Vidzemē	14.869,7	5.276.441.06	547 177.724,05
Kurzemē	1.455,6	489.027,80	37,3 12.853,72
Zemgalē	10.293,4	3.734.992,03	269,9 88.703,07
Latgalē	15.006,2	5.459.478,49	50,6 19.452,80
<u>K o p ā:</u>	<u>41.624,9</u>	<u>14.959.939,38</u>	<u>904,8 298.733,64</u>

Vasarāju un ziemāju sēkļa kopā

	T.	Ls.	
Vidzemē	15.416,7	5.454.165,11	
Kurzemē	1.492,9	501.881,52	
Zemgalē	10.563,3	3.823.695,10	
Latgalē	15.056,8	5.478.931,29	
K o p ā:	42.529,7/T/	15.258.673,02	
+ agrāko gadu aizdevums		7.201.160,09	
	K o p ā:	<u>Ls. 22.459.833,11</u>	x/

Šie skaitļi rāda cik liels sēkļu trūkums bija radies sakarā ar 1928.gadā pārlicīga mitruma, krusas un plūdiem iznīcināto ražu. Vienā pašā 1929.gadā izsniegto sēkļu vērtība divreiz pārsniedza visa sēkļa fonda zumu/ ap.7.mil. latu/.Jāatzīmē, ka līdzekļus šī sēkļu daudzuma apgādāšanai vajadzēja gādāt no jauna, jo viss sēkļa fonds, kā jau minēju, izstāvēja aizdevumos. Budžeta kārtībā tika izsniegti 8 mil.latu un bez tam aizņēmas no Latvijas bankas 7 mil. latu. Pateicoties labvēlīgam laikam un augstvērtīgai sēklai raža 1929.gadā bija ļoti laba, bet lauksaimniecības produktu cenām krītot, lauksaimnieku stāvoklis neuzlabojās. sevišķi sajūtams bija naudas trūkums un sēkļa fonda aizdevumus piedzīt nebija nekādas izredzes. Tādēļ arī 1929.gadā novembrī izdeva likumu, kas deva iespēju lauksaimniekiem sēkļa parādus atbērt graudā. Šo tiesību lauksaimnieki bija izlietojuši plašos apmēros. Sēkļa parādu atbēršana graudā iesākās ar 13.janvari 1930.gadā un līdz 15.maijam 1930.gadā šādā ceļā bija no lauksaimniekiem saņemts pie 18 tūk-

x/ Z.M.Lauks.pārv.1928/29.gada pārskats.

stošiem tonnu. Sēklas fonda stāvoklis uz 1. aprīli 1930. gada bija šāds:

Pie apr. valdēm un lauksaimn.	Ls. 16.284.419,05	
" lauks. kooperatīviem	" 6.376.338,81	
" atsevišķ. sēklu audzētājiem	" 43.499,26	
" valsts saimniecībām	" 32.174,78	
	<hr/>	
	Ls. 22.736.431,90	
Nauda Latv. Bankā	" 62.624,91	x/
	<hr/>	
	Ls. 22.799.056,81	

Nākošā, t. i. 1930. gadā pieprasījumi pēc sēklas nebija vairs lieli pateicoties 1929. gada labai ražai. Tā Zemkop. Ministrija izsniedza 1930. gada pavasara un rudens sējai sēklu šādā vērtībā:

Vasarāju sēklu	par Ls. 262.619,48
Ziemāju sēklu	" " 433.417,86
K o p ā	par Ls. 696.037,34

t. i. nesalīdzināmi mazāk nekā iepriekšējā gadā/pārī par 15 mil. latu/. Par sēklas parādu kārtošanu Zemk. Min. vēl nevar dot noteiktas ziņas, sakarā ar parādu atbēršanu graudā, kas ir stipri ilgi ievilkusies un nenorit kārtīgi. Uz 24. aprīli 1931. gada pie lauksaimniekiem izstāvošu parādu skaitījās Ls. 9.508.380,54 xx/

Šī gada rudenī pieprasījums pēc sēklas ir atkal pieaudzis, jo sakarā ar pag. gada nelabvēlīgiem pārziemošanas apstākļiem, kviešu un rudzu raža stipri samazinājusies. Tā pēc apriņķu valžu ziņām šī gada rudens sējas vajadzībām trūkst 63.171 kv. rudzu un 5.798. kv. kviešu kopā no 428 pagastiem,

33.533 saimniecībām. Pieprasītās sēklas iegādāšanai un izsniegšanai lauksaimniekiem ir nepieciešami ap 2 mil. latu, bet Zemk. Min. rīcībā atrodas brīvu līdzekļu tikai Ls. 222.150,36. Pārējie sēklas fonda līdzekļi izstāv aizdevumos pie lauksaimniekiem jo kaut gan pēdējo parāds skaitās Ls. 9.508.380,54, sakarā ar Min. Kab. noteiktām cenām, patiesībā parāds līdžinas:

	Ls. 9.508.380,54
Varbūt. noraksti	" 6.932.766,31
/pamat. uz M. Kab. 15/IV. 31. lik./	Ls. 16.441,146,85

Ievērojot līdzekļu trūkumu, Zemk. Min. atzinusi, ka būtu vēlams apgādāt apm. pusi no pieprasītās sēklas daudzuma. Min. Kab. šim mērķim atvēlēja 0,7 mil. Ls. no citām ministrijas rīcībā esošām zumām. Sēklu iepirkis noteiktās šķirnās no valsts muižām un sēklu audzēšanas saimniecībām, maksājot par noteiktas šķirnas rudziem Ls. 30.-kvintalā un tādiem pat kviešiem Ls. 36.-kvintalā. Par nenoteikās šķirnes sēklu maksās: par miežiem līdz 27.-Ls un kviešiem līdz 33 Ls kvintalā. Ar valsts muižām Zemk. Min. paredz norēķināties vēlāk, lai pietiktu līdzekļu vajadzīgo sēklu iepirkšanai.

Visumā jāatzīst ka sēklas apgādāšana no valsts puses ir liels atbalsts lauksaimniecībai.

Labi noorganizēta un priekšzīmīgi nostādīta sēklas apgādāšana kā pavasara tā rudens sējai ir viens no svarīgākiem lauksaimniecības veicināšanas veidiem.

12. MUITU MĒGINĀJUMI.

a/ Aizsargmuita.

Viens no pazīstamiem ārzemju ražojumu ievēšanas ierobežojumiem ir aizsargmuitas, uz nacionāliem priekšmetiem. Viņas sastopamas visu valšņu vēsturē, neizslēdzot arī tādu valsti, kā Angliju. Pēc tam kad par muitu noderību bija pārliecinājušies rūpniecības ražojumu aizsardzībai, muitas sāka ievestari lauksaimniecības ražojumiem. Tagad muitas lauksaimniecības ražojumiem pastāv gandrīz visās valstīs, izņemot galvenā kārtā Angliju un Daniju. Citās valstīs šīs muitas ir stipri augstas. Labības muitas pastāv Vācijā, Itālijā, Dienv. Slavijā, Polijā, Austrijā/ sk. tabulu 1/ un citās Eiropas valstīs. Tas pats ir arī Z.A.S. Valstīs un Kanadā, tikai mazākos apmēros. Kā tabulā redzam, sevišķi lielas aizsargu muitas ir ievedusi Vācija, tā uz rudziem Mk. 20 par 100 kg., kviešiem Mk. 25, sviestu Mk. 50, bet to pašu ražojumu cena p.p.Š. gada jūlijā bija apm.

100 kg.	Kviešu	Mk. 25.-
	rudzu	" 18.-
	sviesta	" 250.-- x/

Tas ir jau ieveduma aizliegums, sevišķi ja runa iet par labību. Augstas aizsardzības muitas ir arī Somijā, Itālijā, Francijā. Runājot par muitām Latvijā, pakavēšos mazliet pie to attīstības. xx/

x/ Wirtschaft und Statistik, 1931. g. Nr. 15.

xx/ Ekonomists 1928. g. Nr. 22 un Lik. un Vald. rīk. krājumi.

b/ Muitas politika Latvijā.

Ja salīdzinām muitu politiku valsts pastāvēšanas pirmajos gados un tagad, tad redzam lielu izšķirību. Pēdējā laikā mūsu muitu politikā vienmēr redzamāku vietu ieņem protekcionisma princips.

Ievedmuitas I. tarifs izdots 1919. gada 6. aprīlī un uzbūvēts ar agr. Krievijas ievedmuitas tarifu principu. Saskaņā ar šo likumu ievedmuitas ņēma pēc preču vērtības 4-100% augstumā. Pirmās vajadzības preces bija vai nu brīvas no muitas, vai ar ļoti zemu muitu. Tas nebija protekcionisma, bet aizlieguma tarifs, jo nebija ko aizsargāt: rūpniecība un lauksaimniecība kara laikā bija galīgi izputinātas un vajadzīgo preču trūkums bija liels. Tādēļ arī no 1920-1921. g. pastāvēja arī pie mums izvedmuitas: uz dzīvnieku produktiem 10-30%, uz fabrikātiem 10%, uz kokiem 3-40% no vērtības. Bez atļaujas bija brīvi izvest tikai noteiktus 31 priekšmetus, šo skaitu ar 1921. g. 21. jūnija rīkojumu paplašināja un tai pašā gada 16. septembrī noteica tikai 36 priekšmetus, no kuriem nemam izvedmuita. Tie pa lielākai daļai bija pārtikas vielas.

Ievedmuitu politikā redzamus grozījumus ievēda 1921. g. 20. jūlijā pieņemtais likums, kuram pamatā bija likta Krievijas tarifa klasifikācija un nomenklatura: cenas bija

Tabula Nr.1. ^{x/}

Rudzī.

Valstis.	Valuta.	Autonomās muitas.			Līgumu muitas.	
		Maks.	Min.	R.M.		R.M.
Vācija	R.M.	-	20.	20.	-	-
Dānija	Kron.	-	br.	-	-	-
Anglija	£	-	-	-	-	-
Igaunija	Zelta fr.	-	-	-	-	-
Somija	Somijas Mk	-	125.-	13,24	-	-
Francija	Fr.	21.	21.	3,46	-	-
Italiija	Zelta lir.	4,50	-	3,64	-	-
Dienv.Slav.	Z.dinari	6,50	5.-	4,07	-	-
Polija	Zloti	22.-	11.-	5,18	-	-
Lietava	Liti	22.-	20.-	8,41	-	-
Austrija	Z.Kronas	-	,6.-	5,11	2.-	1,70
Kanada	Dollari	0,15	0,09	0,38	brīv.	-
Z.A.S.V.	₤	-	0,15	0,63	-	-
Šveice	Fr.	0,60	0,60	0,49	-	-
Čehoslov.	Kronas	-	56.-	6,97	38.-	4,73
		<u>K v</u>	<u>e š</u>			
Vācija	R.M.	-	25.-	25.-	-	-
Dānija	Kronas.	-	br.	-	-	-
Anglija	£	-	-	-	-	-
Igaunija	Zelta fr.	22,50	15.-	12,26	-	-

x/ Dr. Walter und Dr. Engel. Die wichtigsten landwirtschaftlichen Zölle des Auslandes.

Somi ja	Som.Mk.	-	100.-	10,59	-	-
Francija	Fr.	80.-	80.-	13,20	-	-
Italija	Zelta liras	16,50	-	13,33	-	-
Dienv.Slav.	Zelta dinari	15.-	10.-	8,15	5.-	4.07
Polija	Zloti	-	17,50	8,24	-	-
Lietava	Liti	33.-	30.-	12,61	-	-
Austrija	Zelta kron.	-	6.-	5,11	2.-	1,70
Kanada	Dollari.	0,30	0,12	0,50	br.	-
Z.A.S.V.	\$.	-	0,42	1,77	-	-
Šveice	Fr.	0,60	0,60	0,49	-	-
Čechoslov.	Kronas.	-	-	-	-	-
<u>S V I E S T S.</u>						
Vācija	R.M.	-	50.-	50.-	50.- ^{x/}	-
Dānija	Kron.	-	-	-	-	-
Anglija	£	-	-	-	-	-
Somi ja	Som.MK.	-	200.-	21,18	100.- ^{xx/}	10,59
Francija	Fr.	400.-	200.-	32,99	-	-
Italija	Zelta lir.	33.-	-	26,67	-	-
Dienv.Slav.	Zelta dinar	200.-	150.-	122,20	-	-
Lietava	Liti	440.-	400.-	168,20	-	-
Norvegija		-	37,50	42,19	-	-
Austrija	Zelta kron.	-	60.-	51,10	-	-
Polija	Zloti	25.-	12,50	5,89	-	-
Krievija	Zelta rbl.	-	300.-	612.-	-	-
Šveice	Fr.	50.-	20.-	16,23	br.	-
Čechoslov.	Kron.	-	350.-	43,59	210.-	26,15
Argentina		-	10.-	39,22	-	-
x/ tikai kontinentam.						
xx/Tikai Igaunijai.						

noteiktas zelta frankos par 1 kg. Šai likumā atbalstot lauksaimniecību no muitām tika atbrīvoti mākslīgie mēsli, dzīvais inventars, lauksaimn. mašīnas. Šim muitas tarifam tomēr pilnīgi fiskāls raksturs, jo visas preces, kam nav pirmās vajadzības rakstura, apliekamas ar ļoti augstu muitu, kas jau līdzina preču aizliegumam.

Ar 1921. gada 15. oktobra V.V. 210 Nr. 1921. g. /izvedmuitas tarifu atmeta aizliegumus dodot vietu brīvam eksportam. Tikai uz nedaudziem lauksaimniecības produktiem vēl palika izvedmuita, kā uz sviestu, uz kokiem. Turpmākais solis uzsāktā virzienā bija III. izvedmuitas tarifs /1922. g. V.V. Nr. 26/ ar vēlākiem pārgrozījumiem. Kā sekas tam bija lauksaimniecības produktu eksporta spējš pieaugums; sevišķi tas sakāms par olām, sviestu un gaļas produktiem. Vēl vairāk parādījās protekcionisma princips attiecībā uz zemkopības dažādu nozaru ražojumiem 1928. gada ievadmuitu tarifā, kas stājas spēkā no 1928. gada 16. aprīļa. Galvenie un svarīgie pārgrozījumi izdarīti tarifa I. grupā /zemes ražojumi, pārtikas vielas un dzīvnieki/ paaugstinot līdzšinejās likmes / gaļa, olas, tauki / un uzliedot muitas nodekli uz ražojumiem, kas līdz šim bija brīvi /mājkustoni, mieži, auzas, rupjie milti, siens // sk. tabulu Nr. 2/. Rūpniecības ražojumiem muitas grozījumi šinī likumā bija mazāki.

Galvenākā šī tarifa atšķirība ir divejādās likmes maksimalās un minimalās, kuru nepieciešamība bija stipri jūtama. Minimalās likmes visā visumā maz atšķirās no agrākām un tās piemēroja to valšņu precēm, kas ar Latviju noslēgušas tirdzniecības likumus, ja pašos līgumos nav paredzēti ierobežojumi vai paplašinātas tiesības.

Pēdējos svarīgos pārgrozījumus ievēda pēdējais 1931. gada 23/VI. izsludinātais muitas tarifa likums.^{x/} Šeit protekcionisma princips attiecībā uz lauksaimniecības ražojumiem vēl vairāk izpaudās. Muitas minētām precēm tika stipri paaugstinātas / sk. tabulu Nr. 2/. Piem. vasarāju labībai līdz šim muiža bija 5 snt. uz kg., tagad pēc jaunā likuma - 18 snt. Zirņiem, pupām, lēcām, kam līdz šim bija 9 snt. uz kg., tagad to paaugstināja līdz 22 snt. Tā pat arī gaļas produktiem, olām muižu pacēla trīskārtīgi.

Vai tas likums attaisnos uz viņu liktās cerības un vai aizsargās mūsu lauksaimniecību, ir nākotnes jautājums. Ne vienmēr izdodas ar augstām muitām panākt importa ierobežošanu. Galveno lomu šeit spēlē cenas kā pasaules tirgū, tā iekšzemē. Viss atkarajās no tā, cik zemu vai augstu tās atrodas un vai muitas nodoklis ir spējīgs tās iespaidot.

---

x/ V.V. 1931. g. Nr. 160.

AGRONOMISKĀ PALĪDZĪBA.

Nepietiek ar to vien, ka valsts ar savu agrārpolitiku cenšas radīt lauksaimniecībai labvēlīgus apstākļus. Ir jā rūpējas arī par to, lai lauksaimnieki visas no valsts radamās iespējamības izlietotu, lai viņi paši būtu sagatavoti priekš lauksaimniecības racionālākas nostādīšanas, lai tie būtu spējīgi ievest savās saimniecībās tās jaunās metodes un atradumus, kurus mums pēdējos gadu desmitos sniedz agronomiska zinātne. To var panākt agronomiskas palīdzības veidā. Agronomisko palīdzību var ievest valsts ar saviem spēkiem, pašvaldības iestādes ar savu specialo personālu, brīvi organizētās lauksaimniecības biedrības vai arī specialī priekš šā uzdevuma radītas oficiālas iestādes, kā piem. Vācijā-lauksaimniecības kameras.

Pie mums agronomisko palīdzību izved lauksaimniecības organizācijas, no kurām visplašākā ir Latvijas lauksaimniecības centralbiedrība, tad Lopkopības centralā savienība, Zemgales lauksaimniecības centralbiedrību, Kurzemes lauks. central biedrība un citas, kopskaitā 13 biedrības. Bez minētām organizācijām agronomiskās palīdzības sniegšanā piedalījās visu 19 apriņķu pašvaldības. Agronomiskas palīdzības izvešanai tiek turēti agro-

nomi, inženieri, instruktori, techniķi. Pēc Lauksaimniec. pārvaldes ziņām 1929/1930. budžeta gadā visas augšā minētās organizācijas uzturēja 194 tādus darbiniekus, starp kurām

1. Latv. lauksaimn. central b-ba	70	darbiniekus
2. Latgales raj. lauks. b-bu sav.	29	"
3. Zemgales lauks. central b-ba	27	"
4. Kurzemes lauks. centr. b-ba	16	"
5. Latv. Linkopju centr. sav.	16	"
6. Pārējās 8 b-bas	36	"
K o p ā :		194 darbin.

No šiem 194 darbiniekiem atsevišķās lauksaimniecības un agronomiskas palīdzības nozarēs bija nodarbināti:

1. Vispārīgi lauksaimniecībā	19	darbinieki
2. Lopkopībā	57	"
3. Zemkopībā / iesk. linkop. / / pļavkop., sēklkop. /	37	"
4. Lauks. mašīnu teknikā	11	"
5. Dārzkopībā	26	"
6. Mājturībā	13	"
7. Pārējās nozarēs	31	"
K o p ā :		194 darbin.

Visas lauksaimniecības organizācijas kas izved agronomisko palīdzību, saņem no valsts ikgadus pabalstus. Tā 1929/1930. gadā, pabalsta veidā Zemkopības Ministrija iz-

sniedza sekojošām organizācijām šādas zumas:

Latv.lauks.central.b-bai	Ls. 129.420.--
Latgales rajona lauks.b-bu sav.	" 87.420.--
tai pašai savienībai priekš krievu lauks.organiz.	" 20.000.--
Kurzemes lauks.cent.rāl b-bai	" 42.409.--
Zemgales lauks.cent.b-bai	" 40.420.--
Latv.biškopības cent.b-bai	" 11.400.--
Latv.Zvejniec.biedr.s-bai	" 6.000.--
Latv.linkopju centr.sav.	" 3.800.--
Latv.agronomu b-ba	" 1.800.--
Latv.lopkopju centr.sav.	" 54.820.--
Latv.lauks.ekonom.sabiedr.	" 15.000.--
Kurzemes " " "	" 18.000.--
Zirgu audzēšanas veicināšanai /dažādām organ./	" 3.500.--
Kurzemes lauks.b-bu savienībai	" 7.500.--
K o p ā :	Ls. 433.989.--

Tās ir zumas, kuras gājušas caur lauksaimniecības organizāciju rokām.

Viena no plašākām organizācijām ir Latv.lauks.central biedrība, kuras biedreņu skaits 1929/30.gada beigās skaitījās 479.Min.biedrība attīstījusi plašu darbību

daudzās nozarēs un ir ļoti populāra lauksaimnieku ap-
rindās. Viņa rīko apspriedes un kongresus un tā saucamās
lauksaimnieku un lauksaimnieču nedēļas, rīko kursus. Cen-
tralbiedrībā ir daudzas nodaļas, kā "mācības līdzekļu,
ārpuskolas izglītības, kooperācijas, zemkopības/ ar vai-
rākām nozarēm/, dārzkopības, lopkopības, cūkkopības- aitkopī-
bas, piensaimniecības, tehnikas nodaļas".

Bez tam pie Latv. lauks. centralbiedrības pastāv lauk-
saimniecības ekonomiskais institūts, augu aizsardzības
institūts, zemes kultūras birojs, būvtechniskais birojs
un Lauksaimniecības tautas augstskola. Ar vienu vārdu sa-
kot min. centralbiedrībai agronomiskās palīdzības laukā
strādā daudz. Citām augšā min. lauksaimniecības organizācijām
ir līdzīgs raksturs un darba lauks.

III.

SLĒDZIENS.

Ņemot vērā visu augšā sacīto, var teikt, ka valsts mē-
ginājusi veicināt mūsu lauksaimniecību viņas dažādajās
nozarēs. Strādāt pie lauksaimniecības pacelšanas tagadējā
krīzes laikmetā ir grūts un nopietns darbs. Mēs redzam,
ka tagad visas valstis cīnās ar agrārkrīzes apkaņošanu,
izlietojot tam nolūkam dažnedažādus paņēmienus. Bet re-
zultatā- ir krīzes tālāka padziļināšanās un paplašināšanās.

Kur valsts šo budžetu savstarpējā apmaiņā

Salīdzinot mūsu valsts lauksaimniecības stāvokli ar citām valstīm, varam sacīt ka mūsu apstākļi vēl nav tik ļauni. Mūsu lauksaimniecība vēl joprojam stipri turas; dažas viņas nozares kā sviesta, bekona un linu ražošana nemaz neiet atpakaļ, neatslābst. Pie piena cenām moderniecībās 10-11 snt. par litru, kad piena pašizmaksa ir ne mazāka par 12 snt. litrā, eksporta sviesta produkcija tomēr pavairojusies pret iepriekšējo gadu par 24%, sasniedzot 18,4 tūkstoši tonnu. Govju skaits pavairojies par 5%, uz 1026 tūkstošiem galvu. Tāpat, neskatoties uz cenu slīdēšanu pasaules tirgū, pavairojies bekona eksports vairāk kā divkārtīgi, sasniedzot 1,8 tūkstošu tonnu, bet cūku skaits pavairojies par 37% - uz 523 tūkstoši galvām. Linu sējumu platība visā valstī gan pazeminājusies/no 55,9. uz 51,2 tūkstošiem ha/, bet svarīgākā linkopībasapgabalā - Latgalē mazliet pavairojusies/ no 33,6 tūkst. ha uz 33,8 tūkst. ha/. Tā ir ļoti zīmīga parādība. Tas dara godu latviešu lauksaimniekam, ka viņš, neskatoties uz tik grūtiem ekonomiskiem apstākļiem ka viņam savu pūliņu augļi jāpārdod zem pašcenas, nenonāk izmisumā, neatmet darbu pie malas, bet pat otrādi - ar lielāku neatlaidību cenšas virzīt uzsākto darbu uz priekšu.

Viena ļauna parādība konstatējama kā grūto laiku sekas un tas ir -parādu nastas pavairošanās. Ziņas par lauksaimniecībā ieguldītiem kapitāliem dabūjamas tikai no saimniecībām, kur kārtīgi vestas grāmatas. Tā uz 1 ha derīgas zemes ieguldītais kapitāls iztaisa 1930.gadā 612 latu, no kuriem 78 lati ir aizņēmums pret 608 latiem ar 58 latiem aizņēmuma 1929.gadā. Tā tad tīrais kapitāls pamazinājies par 16 latiem uz ha.

Lauksaimniecības parādu kopzuma ir stipri liela:

	<u>1930.g.</u>	<u>1931.g./1000 Ls./</u>
Valsts Zemes Bankā	164.199	184.233
Latvijas bankā	5.300	6.041.
Krāj-Aizd.s-bās	52.758	59.040
Akciju bankās	4.900	4.770
Savstarp.kred.b-bās	4.282	4.355
	<u>Ls. 231.439.t.</u>	<u>Ls.258.439.t.</u>

Tā tad 1931.gadā kredīta nasta ir palikusi vēl lielāka. Tas nāk no tam, ka lauksaimniecība kļuvusi neienesīga. Lauksaimniecībā ieguldītie kapitāli atmaksājās tikai pēc ilgāka laika, tādēļ arī sastopama tā parādība, ka lauksaimnieki savus īstermiņa parādus nespēj laikā pildīt un Zemes banka ir spiesta tos pārvērst ilgtermiņa parādos. Un tas ir ļoti svarīgs Zemes bankas solis, ka viņa īstermiņa dārgos kredītus pārņem un pārvērš ilgter-

* J. Jurevics, Lauksaimnieku parādi. 1931g. Ekonomistā Nr. 10.

miņa kreditos, kas ir lētāki un kas ir zemniekiem vieglāki nomaksājami.

No vienas puses tā tad kredīts palīdz lauksaimniekiem grūtā saimnieciskās depresijas laikmetā, dodot iespēju uzlabot savu saimniecību/ meliorācija, mašīnu pirkšana, laba sēkla/ un pacelt ražas, bet no otras puses kredīts kā smags slogs gulstas uz lauksaimnieku pleciem un bieži noved tos pie ūtrupēm. Saimniecības intensivitātes pacelšana ar kreditu ir dižens nacionāls darbs, bet ja tas kredīts neatmaksājas, tad tas pašu zemturi izputina.^{x/} Sevišķi tas var notikt tagad, kad lauksaimniecība vairs nav ienesīga, un kad lauksaimniekiem jāķērās pie kapitāla, lai varētu dzīvot. Saprotams tagad kredīts uztura zemturus pie dzīvības un neļauj viņiem galīgi nolaist savu saimniecību, bet tas mērķis būs panākts tikai tad, ja lauksaimniecības krīze neieilgst pārāk ilgi.

Tādēļ valstij ne tikai ar kreditu vien jānāk palīgā lauksaimniekiem, bet jācenšas atrast citi līdzekļi ar kuriem var atbalstīt un veicināt mūsu lauksaimniecību.

---

x/ K. Ullmanis. "Kā pacelt un padarīt mūsu lauks. ienesīgu".

STATISTISKA BILAGOR:

1. Verdensstatistik for Konjunkturforskning 1921. Del 5.
2. Prof. H. Spring, Internationale Frihandelsbevægelse og Løse der Landbrugsstatistik i økonomiske Lærebøger.
3. Dr. Strömbeck, Das Agrarproblem in neuer Europa.
4. Dr. Holter og Dr. Engel, Die wichtigsten Landbrugsstatistiken in den Jahren 1910-1920.
5. Dr. Hermann Schaller, Schaller-Schaller, Agrarpolitik.
6. Prof. K. K. K. K., "Kronische politische".
7. Prof. A. P. P., Die in der letzten Zeit des letzten Jahres.
8. Prof. A. P. P., Die in der letzten Zeit des letzten Jahres.
9. Prof. A. P. P., Die in der letzten Zeit des letzten Jahres.
10. Prof. A. P. P., Die in der letzten Zeit des letzten Jahres.
11. "Statistik" 1920-1921, s. 1.
12. "Statistik" 1920-1921, s. 2.
13. "Statistik" 1920-1921, s. 3.
14. "Statistik" 1920-1921, s. 4.
15. "Statistik" 1920-1921, s. 5.
16. "Statistik" 1920-1921, s. 6.

IZLIETOTĀ LITERĀTURA :

1. Vierteljahrshefte zur Konjunkturforschung 1931. Heft 5.
2. Prof. M. Sering. Internationale Preisbewegung und Lage der Landwirtschaft in aussertropischen Ländern.
3. Dr. Strakosch- Das Agrarproblem im neuen Europa.
4. Dr. Walter und Dr. Engel. Die wichtigsten landwirtschaftlichen Zölle des Auslandes. 1931.
5. Dr. Hermann Schullern-Schrattenhofen. Agrarpolitik.
6. Prof. K. Balodis, "Ekonomiska politika".
7. Pr. doc. E. Šīrons. Daba kā labības ražošanas faktors.
8. K. Ulmanis- kā pacelt un padarīt mūsu lauksaimniecību ienesīgu.
9. Doc. P. Starcs. Mūsu lauksaimniecības turpmākais virziens
10. Doc. P. Starcs. Pasaules krīzes cēloņi.
11. "Ekonomists" 1920-1931. g. g.
12. "Lauksaimniecības mēnešraksts" 1929-1931. g.
13. Valsts Statistiskās pārvaldes "Statistiskā gada grāmata" 1920-1929. g.
14. Valsts Statistiskās pārvaldes "Latvijas lauksaimniecība" 1927-1930. g.
15. Valsts Statistiskās pārvaldes "Latvijas ārējā tirdzniec. un tranzits.
16. Valsts Statistiskās pārvaldes "Piensaimn. s-bas", 1909-1929. g.

17. Lauksaimniecības grāmatvedības rezultāti. A. Fridbergs u. P. Davidsons.
18. Likumi, noteikumi un instrukcijas par lauksaimniecības veicināš. Zemk. Min. izdevums.
19. Likumi u. noteikumi piensaimniecības veicināšanai, Z. M. izdev.
20. Valdības un Min. Kab. noteik. krājumi.
21. Latvijas bankas gada pārskats par 1930. gadu.
22. Zemes Bankas gada pārskats par 1929. un 1930. g.
23. Latv. Lauksaimn. Centralbiedrības darbības pārskats p. 1929/30. g.
24. L. l. C. b.-bas pārraudzības b-bu gada pārskati 1926/27-1929/30. g.
25. Zemk. Min. lauksaimniecības pārvaldes darbība 1929/30. b. g.
26. Centrālās Piensaimn. S-bas 1930. gada darbības pārskats.
27. Latvijas Mežu statistika un Meža departamenta darbība.
28. Rīgas biržas komitejas lieltirdzniec. cenu saraksti.
29. Wirtschaft und Statistik. 1929-1931. g.
30. M. Skujenieks "Latvija- zeme un iedzīvotāji".
31. J. Gailītis "Augu aizsardzība Latvijā".
32. Doc. P. Kreišmanis "Lauksaimniec. ražojumu pašizmaksa".
33. Zemk. dep. eksportsviesta kontroles biļetēns 1929-1930. g.
34. "Piensaimniecības kooperatīvi" Kooper. kongresu padomes izdevums.
35. Linu monopols 10 gados. P. Ķevieša redakcijā.
36. "Latvija desmit gados"- Jubilejas komisijas izdevums.